

České vysoké učení technické v Praze

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA

Výroční zpráva

2012

Zpracovaly:

PhDr. Barbora Ramajzlová, PhDr. Marta Machytková, Mgr. Michaela Morysková

Podklady připravily:

RNDr. Ivana Hájková, PhDr. Lenka Krejčová, PhDr. Helena Kovářiková,
Mgr. Lenka Němečková, Mgr. Věra Pilecká, PhDr. Ludmila Tichá, Mgr. Ilona Trtíková

květen 2013

1. Obsah

1.	Obsah	3
2.	Úvod	5
3.	Ústřední knihovna – organizace a financování	6
3.1	Organizace a řízení	6
3.2	Knihovnická rada	6
3.3	Financování ÚK	7
3.4	Spolupráce s fakultami, katedrami	7
4.	Fondy informačních zdrojů	8
4.1	Stav fondů, přírůstek	8
4.2	Prodejní výstava	9
5.	Financování informačních zdrojů	10
5.1	Financování tištěné knižní literatury	10
5.2	Financování oborových časopisů	11
5.3	Financování konsorciálních e-zdrojů a služeb	11
5.4	Financování dalších/nekonsorciálních e-zdrojů a služeb	11
5.5	Financování informačních zdrojů - rekapitulace	12
6.	Uživatelé	13
7.	Služby	14
7.1	Výpůjční služby	14
7.2	Nová služba půjčování elektronických čteček	15
7.3	Rešeršní a konzultační služby	16
7.4	Reprografické služby	16
7.5	Elektronické služby	16
8.	Webové stránky, propagace	18
8.1	Webová stránka ÚK	18
8.2	Propagace a komunikace s uživateli	19
9.	Zajištění a zpřístupnění elektronických informačních zdrojů (EIZ)	21
9.1	Zhodnocení dostupnosti EIZ v roce 2012	21
9.2	Statistické sledování využití EIZ	22
9.2.1	Multioborové zdroje	22
9.2.2	Citační databáze a rejstříky	23
9.2.3	Oborové informační zdroje	24

9.3 Elektronické knihy	25
10. Podpora studia.....	26
11. Podpora vědy a výzkumu.....	28
12. Budování institucionálního repozitáře	29
13. Informační infrastruktura.....	30
13.1 Technické a technologické vybavení ÚK.....	30
13.2	

2. Úvod

V roce 2012 Ústřední knihovna ČVUT (ÚK) úspěšně plnila všechny úkoly, které vyplývají z jejího poslání. Rozvíjela nové služby: podzimní novinkou bylo půjčování elektronických čteček uživatelům a nabídka bezhotovostní platby přes *Katalog ÚK ČVUT* – tedy možnost zaplatit upomínky i mimo univerzitu. Na podporu výuky byla vyvinuta nová služba *Doporučená literatura online*, která se zkoušela v prostředí Fakulty elektrotechnické.

Klíčovým úkolem ÚK bylo budování a udržování rozsáhlé kolekce významných odborných elektronických databází a elektronických knihoven, které pokrývají ve vysoké kvalitě vědní a studijní obory ČVUT. Další významnou činností byla podpora studia, pracovníci ÚK při ní spolupracovali s managementem fakult i s jednotlivými pedagogy. Vzdělávací akce byly zaměřeny především na práci s komerčními i volně dostupnými zdroji pro studium, vědu a výzkum a na využívání speciálních databází norem a patentů. Důležitými tématy pro akademické prostředí byly právní aspekty využívání i tvorby informací a ochrana intelektuálního vlastnictví, psaní odborných textů, citování a používání citačních manažerů. Pokračovala také analytická činnost knihovny k hodnocení výsledků vědecké a výzkumné činnosti školy a v neposlední řadě plnění dílčího úkolu IRP 2012 *Budování digitální knihovny jako institucionálního repozitáře*.

V roce 2012 pracovnice ÚK úspěšně reprezentovaly ČVUT na mezinárodních konferencích třemi konferenčními příspěvky. Nejen tento úspěch vypovídá o srovnatelnosti ÚK s univerzitními knihovnami ve světě.

Výroční zpráva obsahuje tradičně údaje o fondech ÚK a jejich financování, informuje o uživateliích a službách, které jsou jim poskytovány. Zpráva se podrobně zabývá problematikou dostupnosti elektronických informačních zdrojů a jejich využitím. Pozornost je dále věnována vzdělávacím aktivitám, podpoře vědecké činnosti školy, rozvoji informační infrastruktury a dalším aktivitám, které ÚK realizovala v roce 2012.

3. Ústřední knihovna – organizace a financování

3.1 Organizace a řízení

ÚK je strukturovaná na centrální a detašovaná pracoviště (lokální knihovny). Centrální pracoviště působí v budově Národní technické knihovny (NTK) v Dejvicích, lokální knihovny jsou umístěny v prostorech mimodejvických fakult (na Fakultě biomedicínského inženýrství, Fakultě dopravní, Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské). V důsledku přestěhování Masarykova ústavu vyšších studií (MÚVS) do Dejvic byla zrušena lokální knihovna MÚVS, její knihovní fondy byly přemístěny do prostor centrálního pracoviště, které zajišťuje nadále i všechny služby pro MÚVS. Byly provedeny odpovídající změny v *Organizačním řádu* i *Knihovním řádu*.

V tabulkách, kterými je text této zprávy doplněn, je používána pro označení centrálního pracoviště zkratka ÚK/NTK a pro označení lokálních knihoven zkratky příslušných fakult.

Knihovna se člení na:

- **Oddělení fondů** (akvizice, zpracování a zpřístupňování fondu, správa a ochrana fondu, správa a rozvoj knihovního systému Aleph, budování *Digitální knihovny ČVUT* jako univerzitního repozitáře).
- **Oddělení služeb** (výpůjční služby, specializované služby, e-sloužby, bibliograficko-informační služby, poradenské a referenční, konzultační a reprografické služby).
- **Oddělení podpory studia** (informační vzdělávání, podpora budování *Digitální knihovny ČVUT* jako univerzitního repozitáře, zajišťování dostupnosti elektronických informačních zdrojů, školení a semináře, tvorba a správa webových stránek ÚK, podpora vědy a výzkumu, hodnocení a srovnávání výsledků školy v oblasti publikování).
- **Sekretariát ředitelky** (řídící a koncepční činnost, tvorba a řízení projektů, strategie rozvoje ÚK, správa lokálních knihoven).
- **Lokální knihovny** (akvizice, zpracování, zpřístupňování a ochrana fondů, výpůjční služby, elektronické dodávání dokumentů, meziknihovní služba).

3.2 Knihovní rada

Podle *Organizačního řádu ÚK*, čl. 5, 6 je stálým poradním orgánem ředitele knihovní rada. Ta byla ustavena v roce 2010 a její členové byli, na návrhy děkanů fakult a ředitelů vysokoškolských ústavů, jmenováni rektorem.

Předsedou knihovní rady je prof. Ing. Petr Moos, CSc., prorektor pro rozvoj. Členy knihovní rady jsou:

PhDr. Marta Machytková	Ústřední knihovna
prof. Ing. arch. Petr Urlich, CSc.	Fakulta stavební
Ing. Blanka Váradiová, CSc.	Fakulta strojní
prof. Ing. Zbyněk Škvor, CSc.	Fakulta elektrotechnická
Mgr. Jarmila Štruncová	Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská
PhDr. Benjamin Fagner	Fakulta architektury
Ing. Lukáš Týfa, Ph.D.	Fakulta dopravní
Ing. Jan Kauler, Ph.D.	Fakulta biomedicínského inženýrství
doc. RNDr. Alena Šolcová, Ph.D.	Fakulta informačních technologií
PhDr. Hana Úlehlová	Masarykův ústav vyšších studií
Ing. Radek Holý	Výpočetní a informační centrum
PaedDr. Vladana Botlíková, CSc.	Ústav tělesné výchovy a sportu
Ing. Karel Smolek, Ph.D.	Ústav technické a experimentální fyziky
Ing. Marie Studničková, CSc.	Kloknerův ústav
Alexandra Hradečná	Technologické a inovační centrum

Knihovní rada se sešla v roce 2012 dvakrát. Na březnovém zasedání projednala a schválila předložené materiály: *Zpráva o činnosti ÚK v roce 2011*, *Plán činnosti na rok 2012*. V samostatném bodu byl prezentován *Otevřený přístup k vědeckým výsledkům na ČVUT*. Na druhém setkání, které se konalo v listopadu 2012, byly projednány a schváleny předložené dokumenty *Průběžná zpráva o činnosti ÚK v roce 2012*, *Návrh hlavních cílů činnosti a jejich financování*. Dále byl představen dílčí úkol *Instituci-*

onálního rozvojového projektu ČVUT na rok 2012 *Budování Digitální knihovny jako institucionálního repozitáře ČVUT* a nová služba, kterou ÚK rozvíjí *Doporučená literatura online* – nabídka interaktivní služby.

3.3 Financování ÚK

ÚK hospodařila jako samostatná účetní jednotka s rozpočtem, který je určen metodikou rozpočtu ČVUT. Rozpočet ÚK byl tvořen nákladově podle činnosti ÚK. Byl z něj financován nákup informačních zdrojů (knihy, časopisy, e-zdroje), personální a provozní zajištění ÚK, technická podpora a příslušné služby pro ÚK a platba za pronájem prostor v budově NTK. Knihovna hospodařila s vlastními zdroji, kterými jsou příjmy za poplatky, služby apod. Dalšími finančními zdroji jsou granty/projekty, které ÚK v daném roce získala. Nepeněžními zdroji ÚK byly knižní dary, signální výtisky skript a některých tiskovin Nakladatelství ČVUT, výměnné publikace a náhrady za ztracené dokumenty.

Rozpočet ÚK pro rok 2012 byl přidělen ve stejné výši jako v minulém roce. Finanční řízení bylo maximálně úsporné a opatrně bylo nakládáno se všemi výdaji, zejména s ohledem na rok 2013 a plánovanými/nutnými výdaji za elektronické informační zdroje (více v kap. 9 *Zajištění a zpřístupnění elektronických informačních zdrojů*).

3.4 Spolupráce s fakultami, katedrami

Tato spolupráce je pro činnost knihovny klíčová a v roce 2012 se na ní podílela většina pracovníků knihovny. Potřebné informace byly zveřejňovány jednak na webových stránkách ÚK v sekci *Katederní knihovny*, jednak byly předávány v rámci osobních kontaktů. Pro každou fakultu a součást školy je stabilně určená konkrétní pracovnice ÚK jako jejich kontaktní osoba.

Velmi dobře se osvědčila setkání zástupců dejvických fakult, kteří jsou pověřeni na jednotlivých katedrách správou katederních knihoven, s pracovníky ÚK. Tato setkání již tradičně proběhla před zahájením akademického roku. Cílem setkání bylo zhodnotit spolupráci fakult s ÚK a informovat o všech oblastech činnosti ÚK. Jednalo se o finančních limitech příslušných fakult pro akvizici a jejich naplňování v roce 2012, o objednávkách časopisů na rok 2013, o inventarizaci fondu na katedrách, o dostupnosti elektronických informačních zdrojů a o konkrétních připravovaných akcích – prodejní výstava, školení a semináře.

Kromě oblasti doplňování fondu a zajišťování tradičních služeb spolupracovala ÚK s fakultami/katedrami v oblasti podpory studia a podpory výzkumu.

4. Fondy informačních zdrojů

4.1 Stav fondů, přírůstek

ÚK buduje specializované fondy informačních zdrojů (ve formě tištěné i elektronické) podle informačního profilu, který vychází ze zaměření studijních programů a studijních oborů a konkrétní vědecké a výzkumné činnosti fakult a ústavů ČVUT. Tyto fondy jsou umístěny jednak v ÚK (v centrálním pracovišti ÚK v budově NTK, v lokálních knihovnách), jednak na katedrách a ústavech fakult – podle toho, kdo je financoval.

Akvizice fondu probíhala v úzké součinnosti s pedagogy a vědeckými pracovníky, a to podle zásad *Akviziční politiky Ústřední knihovny ČVUT*. Z finančních prostředků ÚK byly pořizovány informační zdroje, určené pro celou školu. Z prostředků fakult a ústavů byly hrazeny oborově zaměřené informační zdroje, studijní literatura, doporučená literatura k předmětům dané fakulty, české a zahraniční časopisy tématicky zaměřené na studijní a vědní obory dané fakulty či ústavu. Většina knižních fondů byla nakoupena právě z prostředků fakult, podíl těchto nákupů byl v roce 2012 ve výši 97,7 %.

Nový přírůstek byl tvořen tištěnými publikacemi, které byly převážně pořizovány nákupem (4 520 knihovních jednotek), určitá část přírůstků (1 305 knihovních jednotek) byla získána jako dary, mezinárodní výměnou nebo jako signální výtisky (tiskoviny vydávané Nakladatelstvím ČVUT). Další část přírůstků (1 144 knihovních jednotek) činily vysokoškolské kvalifikační práce. Celkový přírůstek knihovních fondů za rok 2012 byl evidován v objemu 6 969 knihovních jednotek, vývoj přírůstků za posledních deset let je uveden v tab. 1.

ÚK ČVUT	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
přírůsteky	9 421	9 983	10 476	11 802	11 644	11 111	8 899	7 295	7 211	6 969

tab. 1

Trvalý meziroční pokles lze evidovat u přírůstku skript, která se pořídila do ÚK, zejména v letech 2009 – 2012. V tab. 2 je uveden pro srovnání klesající počet vydaných titulů skript v daném období.

Skripta ČVUT	2009	2010	2011	2012
vydaných titulů celkem	111	87	73	27
přírůsteky do ÚK (exempláře)	1 957	1 672	1 379	979

tab. 2

V roce 2012 bylo z celkového knihovního fondu vyřazeno 21 088 knihovních jednotek. Největší **úbytek** šel na vrub lokální knihovny FJFI – 13 248 knihovních jednotek. Na žádost vedení FJFI došlo k prostorovým změnám v knihovně. ÚK dostala daleko menší prostory, jak pro kancelář, tak také pro uložení fondu, proto bylo třeba odpovědně a s rozvahou přistoupit k odpisům knižního i časopiseckého fondu. Nabídkové seznamy byly přednostně rozesílány pracovníkům FJFI, kteří měli možnost si knihy (časopisy) navržené k odpisu převzít na svá pracoviště. Teprve po jejich vyjádření bylo zahájeno klasické odpisové řízení. Poté byl připraven plán nového umístění fondu a fond byl přestěhován. Další úbytek ve výši 7 797 knihovních jednotek byl proveden v rámci centrálního pracoviště ÚK, a to jednak vyřazením obsahově zastaralých nebo opotřebovaných dokumentů z katederních knihoven a z centrálního fondu, jednak vyřazením nadbytečných/nevyužívaných multiplikátů, které vznikly včleněním knihovních fondů MÚVS do centrálního fondu.

Vývoj objemu knihovního fondu ČVUT za posledních deset let je dokumentován v tab. 3.

ÚK ČVUT	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
knih. fond	499 022	503 626	509 275	515 923	516 751	518 753	505 190	499 109	497 644	483 345

tab. 3

Časopisecký fond v roce 2012 tvořilo 389 titulů časopisů, z nich pouze v tištěné podobě to bylo 382 tituly, 3 tituly byly pouze v elektronické podobě a 4 tituly v obou formách. Celkem se odebíralo 497 exemplářů. U časopisů byl zaznamenán proti předchozímu roku pokles o 39 titulů. Pokračující snižování počtu odebíraných titulů (tab. 4) vypovídá jednak o šetření finančních prostředků, o odstraňování duplicit (zejména po sloučení fakultních knihoven do ÚK), ale také o dostupnosti elektronických verzí časopisů, které jsou zajišťovány prostřednictvím konsorcií, jejichž je ČVUT členem od roku 2000.

ÚK ČVUT	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
počet titulů časopisů	719	724	726	748	728	736	620	442	428	389

tab. 4

Na základě koordinované akvizice mezi ÚK a NTK bylo 42 titulů časopisů financovaných z limitů FSv, FS, FEL umístěno v časopisecké studovně NTK. Zde jsou k dispozici aktuální čísla a kompletní předcházející ročník. Vázané ročníky 2009 a 2010 byly podle klasifikace LCC zařazeny do fondu NTK (s označením majetek ČVUT a chráněny RFID čipem ČVUT) v prostorách NTK. Ostatní oborové časopisy (344 titulů) jsou uloženy na katedrách nebo v lokálních knihovnách.

Elektronický informační fond byl tvořen bibliografickými, citačními a fulltextovými databázemi (digitální knihovny). V roce 2012 bylo zakoupeno pouze 7 elektronických knih formou jejich trvalého nákupu, ale byl zaplacen přístup ke kolekci e-knih *Ebrary* a ke kolekci e-knih *Knovel*. Elektronickému informačnímu fondu je věnována kap. 9 *Zajištění a zpřístupnění elektronických informačních zdrojů*.

4.2 Prodejní výstava

Prodejní výstavu novinek zahraniční technické literatury uspořádala ÚK už počtvrté. Proběhla ve dnech 30. října – 1. listopadu 2012 v rámci projektu Fondu na podporu celoškolských aktivit ČVUT (FCA) pod názvem *Nov@ 2012 – Knižní novinky v technických oborech: 4. prodejní výstava zahraniční literatury pro obory ČVUT*. Cílem bylo připravit profil výstavy podle oborů ČVUT a se zahrnutím mezioborových témat, poskytnout možnost rozhodnout o nákupu novinek s knihou v ruce, doplnit fond ÚK o knihy doporučené pedagogy a vědci, umožnit nákup dražších publikací a využít výstavních slev k doplnění knihovních fondů. Díky možnosti předvýběru titulů bylo na výstavu vybráno 548 titulů, výsledně pak bylo dovezeno 364 titulů a nakoupeno 151 titulů. Z prostředků FCA bylo nakoupeno 20 svazků McGraw-Hill *Encyclopedia of Science & Technology* na podporu přípravy vysokoškolských závěrečných prací studentů ČVUT (základní terminologie, souhrn poznatků k tématu, anglická terminologie). Kromě finančních prostředků poskytnutých FCA se nákupy hradily i z rozpočtu ÚK, z limitů fakult, z rozpočtů a grantů kateder. Celkem bylo zakoupeno 151 titulů ve výši 322 510,- Kč. Výstavní ceny ušetřily na všech nákupech knih 56 914,- Kč.

5. Financování informačních zdrojů

Financování nákupů informačních zdrojů se řídilo pravidly *Akviziční politiky Ústřední knihovny ČVUT*.

Po dobré zkušenosti z předchozích let byly fakultami a ústavu opět stanoveny tzv. limity – konkrétní finanční částky z rozpočtů fakult a ústavů, určené pro nákup studijní a vědecké literatury. Z těchto prostředků mohla ÚK na základě konkrétních požadavků nakupovat pro fakulty/ústavy a na konci roku provedla zúčtování těchto částek. ÚK také zajišťovala nákupy z grantových finančních prostředků pro konkrétní katedry nebo pracovníky.

Z rozpočtu ÚK se v první řadě financovaly elektronické informační zdroje a služby, které jsou dostupné všem pracovníkům a studentům ČVUT. Jednalo se o licenční poplatky za přístup k nim nebo finanční spoluúčasti, ke kterým se ČVUT zavázalo svojí účastí v konsorciích (více v kap. 9). Z rozpočtu ÚK byly financovány nákupy studijní a odborné literatury, která je umístěna v centrálním pracovišti ÚK a nákupy elektronických knih zpřístupňovaných v síti ČVUT. Náklady po jednotlivých položkách jsou uvedeny v tab. 5.

2012	knihy	e-knihy	časopisy	konsorcionální poplatky	e-zdroje a služby	Celkem
náklady z rozpočtu ÚK (v Kč)	41 249	15 693	21 588	3 241 103*	1 093 354	4 371 738

* V položce konsorciální poplatky došlo k úspoře plánovaných mandatorních nákladů, které budou vydány v roce 2013 (více v kap. 5.3).

tab. 5

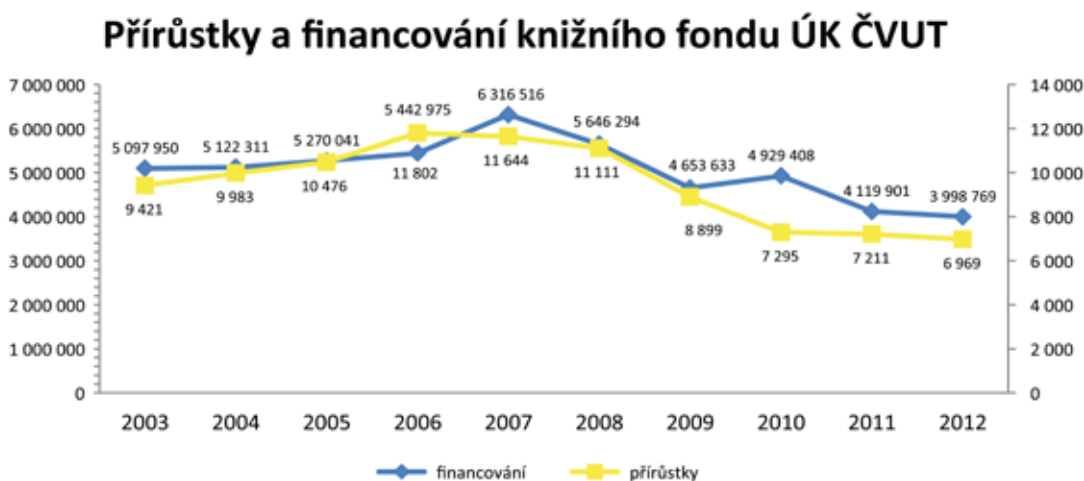
2012	knihy FCA	e-zdroje FRVŠ	Celkem
náklady z grantů ÚK (v Kč)	49 999	6 000	55 999

tab. 6

5.1 Financování tištěné knižní literatury

Knižní literatura (tištěné monografie, sborníky, učebnice a skripta) byla v roce 2012 nakoupena z 97,7 % z limitů fakult/ústavů, z dalších prostředků kateder a získaných grantových prostředků, a to v celkové výši 3 907 521,- Kč. Připočteme-li i nákupy knih z rozpočtu ÚK a z projektu FCA, tj. 91 248,- Kč, utratilo se za knižní literaturu celkem 3 998 769,- Kč. Bylo to o 121 tis. Kč méně než v roce 2011. Výdaje za knižní literaturu v roce 2012 tvořily 41 % všech nákladů za informační zdroje ČVUT.

Na grafu 1 je vidět dlouhodobý vývoj vztahu objemu přírůstků a objemu prostředků na ně vynaložených.

graf 1

5.2 Financování oborových časopisů

Oborové časopisy byly financovány z limitů jednotlivých fakult/ústavů a z prostředků kateder, minimální částkou také z rozpočtu ÚK. Konkrétně bylo z limitů zaplacen celkem 976 848,- Kč, z prostředků kateder 302 572,- Kč a 21 588,- Kč doplatila ÚK. Celkem byly oborové časopisy financovány částkou 1 301 008,- Kč.

V srpnu 2012 ÚK vypsal veřejnou zakázku malého rozsahu na dodávku českých časopisů a na dodávku zahraničních časopisů pro rok 2013. Na dodávku českých časopisů v hodnotě 215 tis. Kč bez DPH se žádná firma nepřihlásila a vedení ÚK rozhodlo (vzhledem k situaci na trhu a ke zkušenostem z jiných knihoven), že nemá smysl tuto zakázku opakovat. České časopisy tedy byly na rok 2013 objednány obvyklým způsobem. V rámci veřejné zakázky na dodávání zahraničních časopisů byla vybrána firma EBSCO Information Services, s. r. o., se kterou byla uzavřena smlouva na dodávání zahraničních časopisů v roce 2013.

5.3 Financování konsorciálních e-zdrojů a služeb

Náklady na e-zdroje a služby se týkají konsorciálních poplatků a finančních spoluúčastí v projektech a konsorciích. V tab. 7 jsou uvedeny konkrétní částky, kterými byly hrazeny z rozpočtu ÚK **konsorciální poplatky a finanční spoluúčasti** na přístup ke konkrétním informačním zdrojům formou předplatného na následující rok. Platby za přístup k elektronickým knihovnám *IEEE/IET*, *ACM DL* a *EBSCOhost*, resp. jejich předplatné na rok 2013 nebylo v roce 2012 uhrazeno vzhledem k pozdnímu vyhlášení (prosinec 2012) očekávaného programu MŠMT (více v kap. 9). Je tedy zřejmé, že absence poplatků k těmto zdrojům v roce 2012 se promítne do zvýšených nákladů v roce 2013. Finanční náročnost všech EIZ dokladuje fakt, že i bez poplatků za *IEEE/IET*, *ACM DL* a *EBSCOhost* se v roce 2012 za konsorciální zdroje a služby zaplatilo o 713 870,- Kč více než v předchozím roce.

V nákladech na financování konsorciálních zdrojů nejsou odděleny částky na tzv. **konsorciální časopisy**. Přístup ke kolekcím elektronických časopisů vydavatelství Elsevier, Wiley, Springer je vázán stanoveným finančním vkladem na dřívější předplatné časopisů účastníků konsorcia (forma e-only) a dalšími poplatky pro daný rok, které jsou vypočítané z celkového financování konsorcia u vydavatele Elsevier, Springer a Wiley. U konkrétních titulů časopisů, které byly ČVUT předpláceny (a nyní je objem jejich předplatného prezentován jako finanční vklad), je zaručen trvalý přístup k archívům těchto titulů po skončení licence.

E-zdroje a služby konsorciální	Cena (v Kč)
ScienceDirect (Elsevier)	1 447 016
Scopus	575 197
Wiley Online Library	683 919
SpringerLINK	412 873
Web of Knowledge	122 098
Celkem (v Kč)	3 241 103

tab. 7

5.4 Financování dalších/nekonsorciálních e-zdrojů a služeb

Dalšími náklady byly licenční poplatky za **přístup k nekonsorciálním e-zdrojům a službám**, které jsou souhrnně uvedeny v tab. 8. Náklady byly hrazeny z rozpočtu ÚK, pouze licence k databázi IOP byla dofinancována z limitů FEL a FJFI. Přístup k některým zdrojům (*COS Pivot*) byl zajištěn víceletým předplatným, které bylo uhrazeno v minulých letech.

E-zdroje a služby nekonsorciální	Celkem (v Kč)
ASPI, RefWorks, Serial Solutions, IOP, PROLA, MathSci, Ebrary, Knovel	1 093 354

tab. 8

5.5 Financování informačních zdrojů - rekapitulace

Celkové náklady v roce 2012 na pořízení informačních zdrojů pro ČVUT, bez ohledu na zdroje jejich financování, činily 9 649 927,- Kč. Je to o víc než 1 milion Kč méně než v předchozím roce. V tomto případě se jednalo o záměrnou/řízenou úsporu finančních prostředků s ohledem na plánované zvýšené výdaje v roce 2013. V tab. 9 je přehled vynaložených nákladů po jednotlivých položkách.

Celkové náklady na ÚK 2012	knihy	e-knihy	časopisy	konsorciální poplatky	e-zdroje a služby	Celkem
cena (v Kč)	3 998 769	15 692	1 301 009	3 241 103	1 093 354	9 649 927

tab. 9

Pro srovnání uvádíme v tab. 10 přehled nákladů na financování informačních zdrojů, tj. knižní a časopisecké literatury v tištěné podobě, elektronické knihy, licenční poplatky a finanční spoluúčasti za přístup k elektronickým informačním zdrojům a službám, za posledních deset let.

Považujeme za nutné zopakovat, že příčinou nižších nákladů v roce 2012 byla řízená úspora finančních prostředků s ohledem na plánované zvýšené výdaje v roce 2013.

Inf. zdroje	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
celkem (v Kč)	10 781 140	9 760 143	9 969 349	10 337 854	11 441 636	12 163 548	11 189 663	11 958 566	10 745 542	9 649 927

tab. 10

6. Uživatelé

Interními uživateli ÚK jsou učitelé, vědečtí a odborní pracovníci ČVUT, studenti ČVUT všech typů studia, ostatní pracovníci ČVUT a zahraniční studenti/profesoři na stáži na ČVUT. Externími uživateli mohou být studenti a pracovníci jiných vysokých škol. V rámci poskytování veřejných knihovnicko-informačních služeb (povinnost vyplývající z knihovního zákona) může služby ÚK využívat odborná veřejnost. Služby jsou dále poskytovány formou meziknihovní služby také jiným knihovnám a informačním institucím v ČR, příp. i zahraničním institucím jako mezinárodní meziknihovní výpůjční služba.

Problematickým se stalo vykazování počtu uživatelů v roce 2012. Výměnou a/nebo vydáním nových studentských a zaměstnaneckých průkazů, které probíhalo na ČVUT od léta 2012, došlo v databázi uživatelů ke změnám, které se promítly do vlastní aplikace statistik a zkrslily velikost databáze. K 31. 12. 2012 bylo v databázi uživatelů vykázáno 28 947 uživatelů. Proti loňsku to byl nárůst o více než 6 tis. osob, který jde na vrub administrativnímu nedostatku – v inkriminovaném období nemohlo dojít k průběžnému čištění databáze (odstraňování neplatných záznamů).

Problém neřeší obecný přístup ke statistickým údajům o uživatelích, jestliže se stále bude pohlížet na registrovaného uživatele jako vypůjčovatele fyzických dokumentů. V tomto smyslu totiž nejsou evidencí podchyceni ti, kteří mají zájem pouze o přístup k elektronickému fondu, a to z jakéhokoliv místa. Evidencí také nejsou podchyceni uživatelé (především studenti), kteří si půjčují pouze z volně dostupného prezenčního fondu nebo využívají prostory ÚK ke studiu bez nároku na další služby, protože ÚK nemá vlastní turnikety, a s tím související identifikaci vstupů. Tyto uživatele lze vykazovat pouze podle kvalifikovaného odhadu návštěvnosti. Proto se databáze uživatelů ÚK odvozuje od databáze studentů a pracovníků školy, kterou je komponenta Soustředěná správa uživatelů v rámci IS ČVUT (SSU). Říkáme tím, že de facto všichni pracovníci a studenti jsou uživateli ÚK – jejich fondů a jejich aplikací dostupných v rámci sítě školy.

V roce 2012 byla sledovaná **návštěvnost knihovny** jako povinný ukazatel *Ročního výkazu o vysokoškolské knihovně*. Právě proto, že ÚK nemá na svých pracovištích turniket nebo elektronické počítadlo, vyjma lokální knihovny na Fakultě dopravní, byla využita možnost řízeného kvalifikovaného odhadu. Celkový počet návštěv v prostorách pracovišť ÚK byl odhadnut na 67 359 návštěv (v předchozím roce to bylo 53 656).

Pro ÚK je důležité i sledování návštěvnosti v budově NTK, ta je evidována prostřednictvím evidenčního systému NTK. V roce 2012 bylo zaznamenáno 251 252 vstupů (v roce 2011 to bylo 225 107 vstupů) na studentské a zaměstnanecké karty ČVUT do budovy NTK (chráněný prostor za turniketem). Zajímavý je i údaj o využívání noční studovny, kde bylo evidováno 15 841 vstupů na karty ČVUT.

7. Služby

7.1 Výpůjční služby

ÚK zajišťovala výpůjční služby na všech pracovištích, a to formou absenčních, prezenčních a meziknihovních výpůjček.

V centrálním pracovišti ÚK jsou dvě výpůjční místa (v 2. patře v hale služeb a v 5. patře v chráněném prostoru studovny ÚK). Uživatelé mohou také ve studovně využívat selfcheck – samoobslužný systém pro výpůjčku a vracení knih, který je v provozu v souvislosti se zavedením technologie RFID na tomto místě. Půjčování studijní literatury, která je uložena ve skladu, je možné pouze na základě rezervace/objednávky, kterou uživatel musí provést prostřednictvím svého konta v *Katalogu ÚK* na webu. Na základě této rezervace je dokument vyexpedován ze skladu a uživateli je automaticky odeslán e-mail o připravené rezervaci u výpůjčního pultu v 2. patře. Uživatel také může prostřednictvím svého konta kontrolovat, co má půjčeno, může provést prodloužení výpůjčky (prolongaci) a provést rezervaci na již půjčený dokument na kterémkoliv pracovišti ÚK. Tato praxe, která byla zavedena v roce 2009, se osvědčila.

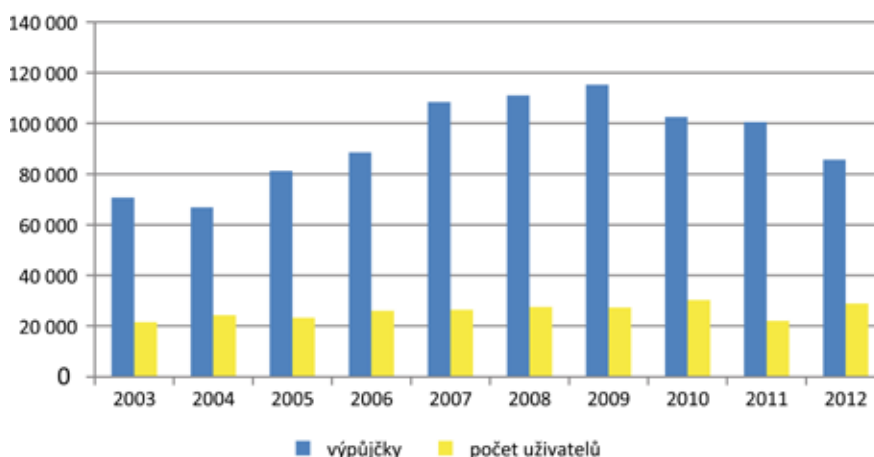
Volně přístupný fond ve studovně v 5. patře je určen převážně k prezenčnímu studiu, ale některé dokumenty si uživatel může vypůjčit i absenčně formou přímé výpůjčky ve studovně nebo na základě rezervace. Prezenční výpůjčky evidovány nejsou.

Na podzim 2012 byla realizována integrace knihovního systému Aleph s Finančním informačním systémem (FIS), a tak zavedena možnost bezhotovostních plateb přímo z *Katalogu ÚK ČVUT* a z grafického klienta Aleph.

Po dohodě s vedením Kloknerova ústavu zůstaly v prostorách bývalé knihovny zachovány jednou týdně výpůjční a další služby pro pracovníky ústavu, které jsou zajišťovány pracovníci centrálního pracoviště ÚK.

Celkově na všech pracovištích ÚK bylo uskutečněno 85 653 **absenčních výpůjček**, což je o 15 tis. výpůjček méně než v předchozím roce. V poklesu výpůjček se projevilo jednotné nastavení výpůjční doby na 180 dní v lokální knihovně Fakulty dopravní (snížení bezmála o 9 tis. výpůjček).

Vývoj počtu výpůjček a uživatelů

graf 2

Vzhledem k tomu, že se ÚK orientuje zejména na poskytování elektronických služeb a zdrojů, považujeme za přínosné porovnat realizované výpůjčky fyzického fondu s počtem stažených dokumentů („výpůjček“) z elektronického fondu, který je uživatelům dostupný. Na grafu 3 je uvedeno srovnání od roku 2004 - od doby, kdy je elektronický fond tvořen převážně z fulltextových dokumentů.

graf 3

Prezenční výpůjčky z volně dostupného fondu nebyly evidovány. Počet knihovních jednotek ve **volném výběru** byl celkově na všech pracovištích v roce 2012 v rozsahu 59 142 knihovních jednotek (tab. 11). Fondy zrušené lokální knihovny MÚVS byly umístěny jednak ve volném výběru v centrálním pracovišti, jednak ve skladu, ze kterého jsou půjčovány na rezervace uživatelů. Proto také poklesl celkový objem volně zpřístupňovaného fondu.

Počet KJ ve volném výběru	ÚK/NTK	FJFI	FD	FBMI	MUVS	Celkem
2008	41 218*	5 784	13 394	3 800	7 971	72 167
2009	30 293	5 215	13 989	4 541	8 457	62 495
2010	31 764	5 952	19 220	5 671	7 908	70 515
2011	32 339	5 226	11 122	6 628	7 946	63 321
2012	34 190	5 359	11 157	7 836	zrušena	59 142

* za rok 2008 je uveden součet KJ v dejvických knihovnách

tab.11

ÚK zajišťovala výpůjčky dokumentů i prostřednictvím **meziknihovní výpůjční služby**. Meziknihovní služba stále patří ke standardním službám knihovny, zájem o ni trvá, ale díky dostupnosti plných textů v elektronické podobě se objem těchto služeb v posledních třech letech nemění, pohybuje se stále kolem 2 000 požadavků. V roce 2012 bylo realizováno celkem 2 090 požadavků, z toho pouze 632 klasickou výpůjčkou, ostatní jako kopie v tištěné nebo elektronické formě.

V roce 2012 nebyl v rámci **mezinárodní meziknihovní výpůjční služby** zaznamenán žádný požadavek na dokument z našeho fondu. Ale pro uživatele ČVUT bylo ze zahraničních knihoven vyžádáno 377 článků v tištěné nebo elektronické podobě a bylo půjčeno 123 knih.

Na základě opakovaných dotazů a při vzniku novinek ve službách knihovny se průběžně buduje soubor často kladených otázek (FAQ) na webových stránkách ÚK. Soubor často kladených otázek se většinou vztahuje k systému výpůjček, proto je umístěn přímo v *Katalogu ÚK ČVUT*.

7.2 Nová služba půjčování elektronických čteček

Půjčováním elektronických čteček uživatelům chtěla ÚK reagovat na rozmach elektronických knih a časopisů a umožnit rozšíření nabídky referenčních i výpůjčních služeb. V rámci řešení projektu FRVŠ *Zavedení nových služeb pro podporu efektivního využívání elektronických informačních zdrojů na ČVUT* byla na podzim 2012 zavedena nová služba pro studenty a akademické pracovníky ČVUT, která umožňuje jiný/další přístup k elektronickým textům. Pro absenční půjčování lze vybrat z 10 čteček (z prostředků projektu FRVŠ bylo v roce 2012 zakoupeno 6 kusů), které se bezplatně půjčují zaměstnancům a studentům školy na dobu 30 dnů. Čtečky jsou evidovány v knihovním systému, kde jsou nastaveny podmínky pro jejich půjčování. Vzhledem k tomu, že cena čteček je poměrně vysoká, bylo třeba vypracovat *Smlouvu o výpůjčce elektronického zařízení*, jejímž podepsáním se uživatel zavazuje dodržovat stanovené podmínky a bere na vědomí případné sankce, kterými (při jejich nedodržení) může být postižen. Před zahájením služby musel být nově upraven *Knihovní řád a Ceník poskytovaných služeb*. Dále byla stanovena metodika půjčování elektronických zařízení. Služba byla zavedena od listopadu 2012, studenti o ni projeví zájem a čtečky jsou rozpůjčovány.

7.3 Rešeršní a konzultační služby

Rešeršní služby poskytovala ÚK pedagogům, vědeckým pracovníkům a studentům. Na webových stránkách byl umístěn objednávací formulář s příslušnými položkami (téma rešerše, časové a jazykové vymezení, druhy dokumentů aj.) a kontakt na pověřenou pracovníci ÚK. V roce 2012 bylo celkem zpracováno 46 rešerší, což je pouze o 1 rešerši více než v předchozím roce. Počet zhotovených rešerší není velký. Snahou pracovníků knihovny je přivést uživatele pomocí nejrůznějších způsobů (školení, konzultace apod.) k jejich vlastnímu řešení. Proto je evidentní růst informační gramotnosti uživatelů, kteří sami umí dobře pracovat s elektronickými informačními zdroji. Jejich rešeršní dotazy (ukazatel *Hledání* – viz tabulky využití elektronických informačních zdrojů v kap. 9) dosáhly v roce 2012 celkového počtu 456 257, což je o 30 % víc než v předchozím roce.

Všichni interní uživatelé ÚK mají možnost účastnit se řady vzdělávacích akcí pro práci s elektronickými informačními zdroji, takže se zpravidla obrací na knihovnu s již konkrétními dotazy. Studentům poskytovaly pracovnice oddělení podpory studia konzultace a školení. Vedly je k tomu, aby byli schopni vypracovávat rešerše sami a připravovali se samostatně nejen na psaní svých závěrečných prací, ale také pro svou práci v budoucí profesi. Na rozdíl od rešeršních služeb se proto zvyšuje zájem studentů o individuální konzultační a poradenské služby ÚK.

Konzultace se staly už pravidelnou službou knihovny a byly poskytovány elektronicky (31 %) i osobně (69 %). Do sledování objemu konzultací nejsou započteny četné telefonické a jednodušší e-mailové dotazy. Celkový evidovaný počet konzultací v roce 2012 byl 72. Akademičtí pracovníci vyžadují konzultace k hodnocení vědy a výzkumu, vědeckému publikování, Open Access a repozitářům a také k vyhledávání speciálních druhů literatury (patenty, normy). Studenti potřebují poradit hlavně s vyhledáváním v komerčních elektronických databázích i v kvalitních volně dostupných informačních zdrojích, s citováním v závěrečných vysokoškolských pracích a odborných publikacích a zajímají je i nadstavbové služby ÚK. Následující grafy 4 a 5 ukazují rozbor konzultační činnosti.

V položce *ostatní* jsou zahrnuta témata jako např. založení specializované knihovny, kontakty na odborníky ve světě, právní ochrana patentů, vyhledání článku na internetu, vyhledání zahraničního patentu.

7.4 Reprografické služby

Reprografické služby byly v roce 2012 poskytovány na centrálním pracovišti v Dejvicích (260 kopií) a v lokální knihovně FJFI, kde bylo z fondu ÚK zhotoveno 41 kopií. Minimální zájem o tuto službu je jasně čitelný a zdůvodnitelný: přímá dostupnost plnotextových dokumentů v síti ČVUT, jiné příležitosti ke kopírování dokumentů v budovách ČVUT i v budově NTK, v neposlední řadě jiné technologie zhotovování kopií. V tab. 12 jsou pro srovnání uvedeny počty zhotovených kopií v letech 2009-2012. Je vcelku zřejmé, že tato služba je pouze doplňková a vzhledem k připravované novele Autorského zákona (paušální platby za kopírovací stroje, ne za skutečné počty kopií) je třeba počítat s možností jejího zrušení.

ÚK ČVUT	2009	2010	2011	2012
počet zhotovených kopií	22 226	4 682	2 856	301

tab.12

7.5 Elektronické služby

Jako dobrý strategický záměr se ukázala orientace ÚK na **poskytování elektronických služeb**. Vedle standardních služeb spojených s knihovním fondem (zejména rezervace dokumentů a prolongace výpůjček) a elektronického dodávání dokumentů byly rozvíjeny referenční služby, dále služby, které se

týkají efektivního využívání elektronických informačních zdrojů a služby vztahující se k podpoře vědy a výzkumu a k podpoře informačního vzdělávání.

Nejvyhledávanějšími službami byly ty, které umožňují získat plný text přímo v prostředí předplacených databází a digitálních knihoven. Objem těchto služeb byl sledován prostřednictvím statistických ukazatelů, více v kap. 9 této zprávy. V případě, že nelze použít přímou cestu nebo se jedná o jinak dostupný dokument, ÚK nabízela interním uživatelům **službu elektronického dodávání dokumentů (EDD ČVUT)**. O službu EDD ČVUT (<https://edd.cvut.cz/edd/>) je stabilní zájem. Vyžadují ji uživatelé, kteří mají specifické požadavky, zejména na starší dokumenty, které se nevyskytují v zpřístupňovaných informačních zdrojích. V roce 2012 bylo jejím prostřednictvím vyřízeno 1 440 požadavků.

Elektronické služby byly rozvíjeny jako podpora vzdělávacího a vědecko-výzkumného procesu školy, a to zejména v oblasti **referenčních služeb**. Tyto služby usnadňují uživatelům získávat a zpracovávat relevantní informace. Orientujeme se především na jejich elektronickou formu. Služby jsou určeny celé univerzitě a nejsou vázány na fyzickou návštěvu knihovny.

V roce 2012 pokračovalo zajišťování služby *360Search*, která umožňuje z jediného prostředí prohledávání všech předplacených zdrojů (až k získání konkrétního článku), knihovního katalogu ČVUT a volně přístupných katalogů vydavatelů. V rámci licenčního přístupu ke službě *360Search* je bezplatně dostupná služba *E-Journal Portal*, která obsahuje seznam všech e-časopisů přístupných uživatelům z ČVUT.

ÚK zajišťovala online službu *RefWorks* (citační manažer), která umožňuje vytváření osobních bibliografických databází, importování bibliografických záznamů, vytváření a správu bibliografických citací apod. Službu využívalo 645 uživatelů, kteří si založili v prostředí *RefWorks* individuální účet.

8. Webové stránky, propagace

Vysokoškolská knihovna poskytuje své služby nejen registrovaným uživatelům, ale všem zaměstnancům a studentům školy. Webové stránky se staly zásadní službou, která je schopná oslovit neomezený počet návštěvníků. Tvorbě a aktualizaci webových stránek je proto v ÚK věnováno velké úsilí, tvoří východisko ke všem službám, novinkám, informacím a v neposlední řadě je to prostor pro prezentaci většiny aktivit. Proto na ně odkazujeme de facto ve všech kapitolách této zprávy.

Daří se zlepšovat i propagaci knihovny, komunikaci s uživateli pomocí sociální sítě Facebook a dalších nástrojů.

8.1 Webová stránka ÚK

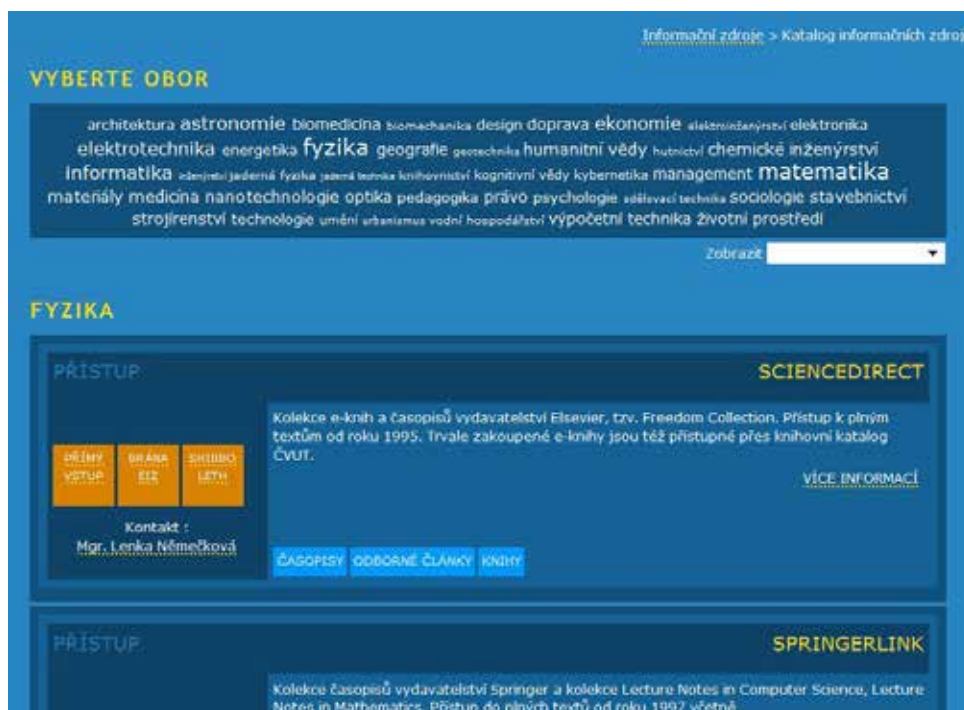
Informace o všech službách a činnostech ÚK jsou zpřístupňovány na webových stránkách ÚK - <http://knihovna.cvut.cz/>. Webová prezentace je průběžně aktualizována, anglická verze byla v roce 2012 doplněna o stránku pro organizování exkurzí, určenou novým zahraničním studentům. Výrazně byla aktualizována stránka s informacemi k využití bezhotovostních plateb a byly vytvořeny návody k této službě.

Ke sledování návštěvnosti a chování návštěvníků na webové stránce ÚK je používán nástroj *Google Analytics*. Získáváme tím řadu cenných údajů, např. že nejnavštěvovanějšími stránkami byly mimo úvodní stránky sekce *Informační zdroje* a návod *Jak psát vysokoškolskou kvalifikační práci*. Uživatelé také zajímají rešerše. V roce 2012 navštívilo webovou stránku ÚK přes 198 tis. návštěvníků.

V rámci služby *Novinky z oboru*, která je dostupná z webové stránky ÚK, jsou zobrazovány výsledky z průběžných rešerší. Ke zpracovaným rešerším jsou v jednotlivých odborných databázích, které toto umožňují, nastaveny RSS kanály. Záznamy z jednotlivých RSS kanálů jsou pak zobrazované na webové stránce ke konkrétní rešerši (např. k problematice betonu). Pomocí RSS kanálů jsou výsledky rešerší průběžně zobrazovány na stránce knihovny. V současnosti je vytipováno 7 oborů a nabídka se bude stále rozšiřovat.

Technologie RSS je využívána na webových stránkách k propagaci nově zakoupených titulů, a to jak tištěných, tak elektronických. Uživatelé se tak dozví, které e-knihy jsou zpřístupněné nebo které tituly jsou dostupné na lokálních knihovnách.

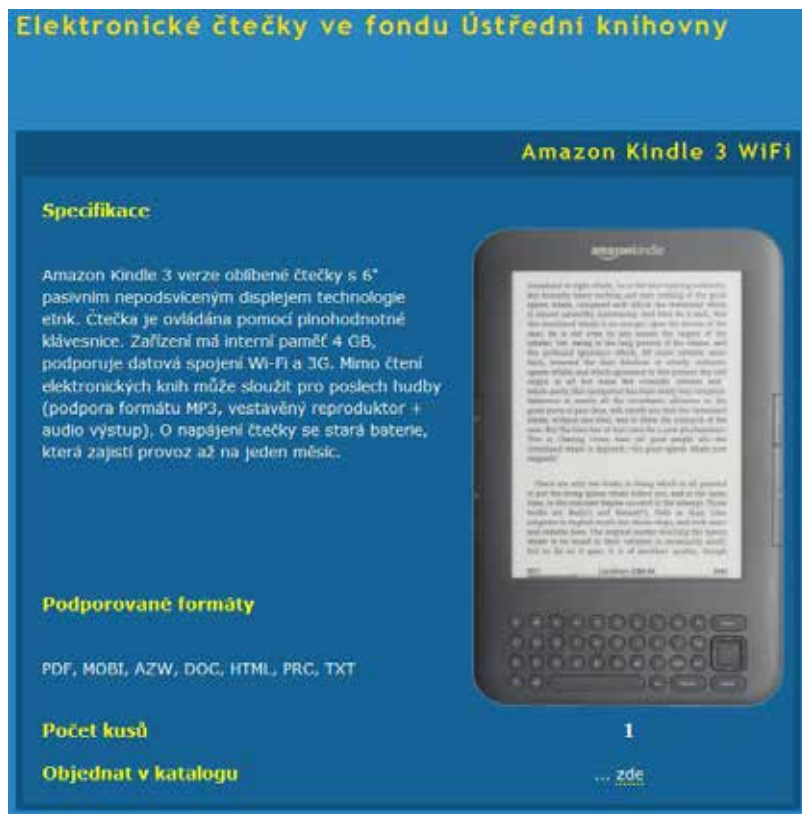
Pro lepší orientaci v informačních zdrojích byl v roce 2012 zpřístupněn *KatalogIZ*, který nahradil původní webovou stránku *Informační zdroje podle oborů*. V katalogu si uživatel vybere obor, který ho zajímá, a zobrazí se mu všechny relevantní odborné databáze a knihovny. Popis každého informačního zdroje obsahuje krátkou charakteristiku, typ zdroje, kontakt na odpovědnou osobu na ČVUT, odkazy na nápovědy a samozřejmě odkazy na přímý i vzdálený přístup. Katalog je dostupný i v angličtině. Ukázka katalogu je na obr. 1.

obr. 1

Na podporu využívání **nové služby půjčování e-čteček** byla vytvořena webová stránka *Čtečky e-Knih* (<http://knihovna.cvut.cz/sluzby/ctecky-eknih/>), kde zaměstnanci a studenti ČVUT získají informace k vypůjčení čtečky a další informace o možnostech jejího využívání. Webová stránka je rozdělena do několika částí. První část se zabývá vypůjčkou zařízení, zde jsou uveřejněny podrobné informace k celému procesu. Týkají se *Smlouvy o vypůjčce e-zařízení*, seznamu s popisy podporovaných formátů všech nabízených čteček a návodu, jak rezervovat čtečku v knihovním *Katalogu ÚK ČVUT*. Ukázka popisu e-čtečky na webové stránce je uvedena na obr. 2.

Druhá část stránky se zabývá problémem, kde stahovat odborné dokumenty na čtečku. Studenti a zaměstnanci ČVUT mohou stahovat odborné články z předplacených i volně dostupných odborných databází. Na stránce je uveřejněn aktualizovaný seznam s tipy na volně dostupné servery a také uživatelé si mohou sami zadávat návrhy.

obr. 2

V rámci řešení projektu FRVŠ *Zavedení nových služeb pro podporu efektivního využívání elektronických informačních zdrojů na ČVUT*, s jehož podporou byly e-čtečky zakoupeny, byla zpracována analýza podmínek stahování elektronických dokumentů z odborných databází na elektronická zařízení.

Z analýzy vyplynulo, že producenti databází nevidí zásadní problém, omezení většinou vycházejí z podmínek pro tisk dokumentů. Seznam dostupných databází s podmínkami pro stahování je uveřejněn na samostatné stránce. Stahování celých titulů elektronických knih bývá řešeno pomocí formátu Adobe DRM, který umožňuje omezit využívání knihy na elektronickém zařízení na určenou dobu, např. 14 dní, pak se titul automaticky zpřístupní. Dále byly vypracovány podrobné návody, jak stahovat e-knihy ve formátu Adobe DRM. Třetí část stránky je věnována samotnému stahování elektronických dokumentů na čtečku. Je zde zveřejněn manuál pro čtečku PocketBook Pro, který lze považovat za univerzální návod pro většinu čteček. V rámci stránky je k dispozici i RSS kanál, který přináší informace o nově zakoupených, přístupných e-knihách, které si lze stáhnout na čtečku.

8.2 Propagace a komunikace s uživateli

Pro studenty 1. ročníků byly všechny základní informace (přístup do knihovny, otevírací hodiny, služby knihovny, registrace, uživatelské konto, online katalog, půjčování, rezervace, prodloužování) zveřejňovány nejenom na webových stránkách, ale také formou informativních letáků. Letáky byly umístěny na nástěnkách, u pultů studijních oddělení jednotlivých fakult a ve Vydavatelství průkazů ČVUT. Informace o knihovně a jejich službách byly poskytnuty fakultám do jejich materiálů (kalendáře, příručky pro prváky, brožury). Dále byly vytvořeny propagační letáky a plakáty ke vzdělávacím akcím ÚK – exkurze pro studenty 1. ročníků. Propagační letáky se týkaly také norem pro psaní odborných prací, nově

dostupných informačních zdrojů a prodejní výstavy knih. Letáky byly použity také k propagaci celosvětové akce Open Access Week, ke které se v roce 2012 ÚK připojila. Knihovna se také zapojila do akcí, které probíhaly na fakultách v rámci tzv. "dnů otevřených dveří". Pro tyto akce byly vytvořeny postery a letáčky, kterými se knihovna prezentovala.

Ve snaze navázat osobnější kontakt s uživateli a využít další kanál pro propagaci akcí a služeb došlo na konci roku 2010 k integraci webových stránek ÚK se sociální sítí *Facebook*. Počet fanoušků ÚK stoupl do konce roku 2012 na 345, což je o 121 více než loni. Přestože to není vysoké číslo, ukazuje se, že tato skupina uživatelů se bude rozrůstat a má smysl pro ni volit tento způsob komunikace.

V roce 2012 pokračovala e-konference DSVINFO@cvut.cz (Doktorand, Studium, Věda), v rámci které byli účastníci – doktorandi a vědečtí pracovníci – informováni o novinkách v oblasti elektronických informačních zdrojů, o pořádání různých akcí (seminářů, školení), o nových e-sluzbách a nástrojích na podporu informačního vzdělávání a na podporu vědy a výzkumu na ČVUT.

9. Zajištění a zpřístupnění elektronických informačních zdrojů (EIZ)

9.1 Zhodnocení dostupnosti EIZ v roce 2012

Zajištění dostupnosti elektronických informačních zdrojů pro ČVUT bylo jedním z hlavních úkolů ÚK. V roce 2012 pokračovalo zpřístupňování zásadních multioborových a oborových informačních zdrojů, které pokrývaly ve vysoké kvalitě všechny obory rozvíjené na ČVUT.

Zásadním **multioborovým informačním zdrojem** byla digitální knihovna *ScienceDirect* vydavatelství Elsevier, která zpřístupňuje plnotextovou kolekci elektronických časopisů *Freedom Collection*. Dalším zdrojem je velká kolekce časopisů a knih *SpringerLink* vydavatele Springer Verlag (nyní součást společnosti BertelsmannSpringer), jejíž součástí jsou *Lecture Notes in Computer Science*, *Lecture Notes in Mathematics*, *Springer eBook Collection in Computer Science* a kolekce časopisů *Kluwer*. Uživatelé z ČVUT měli dále možnost využívat také digitální knihovnu *Wiley Online Library* vydavatele Wiley-Blackwell, která obsahuje kolekci časopisů, knih, referenčních publikací. Pokračoval také přístup k multioborové databázi *EBSCOhost*, která mj. zahrnuje řadu recenzovaných časopisů, které nejsou dostupné v jiné podobné databázi. Všechny výše uvedené zdroje byly financovány jednak pomocí mimořádného financování MŠMT, jednak vysokou finanční spoluúčastí členů konsorcií.

Přístup k **citačním databázím**, které jsou důležité zejména pro vědeckou práci a hodnocení jejích výsledků, pokračoval i v roce 2012. Produkty *Web of Knowledge* (*Web of Science* a *Journal of Citation Reports*) vydavatele Thomson Reuters byly financovány prostřednictvím Akademie věd ČR ze státních prostředků a ze spoluúčasti členů konsorcia. Multioborová citační databáze *Scopus* vydavatele Elsevier byla zajištěna mimořádným financováním MŠMT a spoluúčastmi členů konsorcia.

Pokračoval přístup k zásadním **oborovým informačním zdrojům**. Na prvním místě je třeba zmínit elektronickou knihovnu *IEEE/IET Electronic Library* (*IEEE Xplore*), která poskytuje unikátní informace nejen z oboru elektrotechniky, ale díky svému neustálému vývoji pokrývá i obory, které nejsou pokryty jinými zdroji. Pokračoval také přístup k digitální knihovně *The ACM Digital Library*, která obsahuje plné texty časopisů a sborníků americké počítačové společnosti ACM. Oba zdroje patří mezi celosvětově nejrozšířenější databáze pro technické a inženýrské obory a taktéž jejich producenti jsou největšími a nejvýznamnějšími organizacemi v daném oboru na světě. Licenční přístup na rok 2012 byl zajištěn přesahem předplatného i po skončení konsorciálního projektu ČVUT *Zajištění klíčových informačních zdrojů a služeb pro technické a inženýrské obory* v rámci programu INFOZ v roce 2011.

Vedle informačních zdrojů, zajišťovaných účastí ČVUT v konsorciálních projektech programu MŠMT INFOZ, byly dostupné další oborové zdroje v rámci celé školy nebo pro jednotlivé fakulty: *MathSciNet* (digitální knihovna *Mathematical Reviews*), *Scientific Research Publishing* (kolekce volně dostupných časopisů), *IOP Science* (kolekce elektronických časopisů z produkce vydavatele Institute of Physics, která zahrnuje mj. i databázi *Proquest Dissertation and Theses*), *INIS* (kolekce časopisů z oblasti jaderné fyziky), *Physical Review Online* (*PROLA*), *Optical Letters*. Pokračoval přístup ke kolekci *COS Research Support Suite*, která je zaměřena na mezinárodní spolupráci. Kolekce obsahuje tři samostatné databáze: *COS Scholar Universe*, *COS Funding Opportunities* a *Papers Invited*. K dispozici je také rozhraní *COS Pivot*, které umožňuje současnou práci s databázemi *Scholar Universe* a *Funding Opportunities* a umožňuje rozsáhlé sdílení informací v rámci odborné komunity.

V roce 2012 bylo na základě požadavků pracovníků školy zakoupeno pouze 7 nových titulů **elektronických knih** z vydavatelství Elsevier formou trvalého nákupu. Přístup k aktuálním knižním zdrojům byl zajištěn zakoupením licence ke kolekci elektronických knih *Ebrary Academic Complete* a ke kolekci elektronických knih *Knovel*.

Všechny zpřístupňované informační zdroje pro obory pěstované na ČVUT – komerční zdroje, zdroje v režimu Open Access a ve zkušebním režimu – jsou soustředěny v rámci sekce webové prezentace knihovny *Informační zdroje*. Uživatelům z ČVUT jsou informační zdroje přístupny prostřednictvím IP adres ČVUT. Autorizovaný přístup je výhodný zejména pro vzdálený přístup mimo domovskou síť uživatelů, což je v akademickém prostředí zvláště vítané. Pro vzdálený přístup existuje několik možností. Zaměstnanci ČVUT si mohou nainstalovat program VPN, který je autorizuje do sítě ČVUT, a poté již mohou využívat všechny služby dostupné pouze z rozsahu IP adres ČVUT. Dále je k dispozici všem uživatelům z ČVUT proxy server **Brána EIZ** (<https://dialog.cvut.cz/>), který umožňuje autorizovaný přístup uživatelů ke všem informačním zdrojům, které nejsou volně dostupné. V souvislosti s členstvím ČVUT v české shibbolethové federaci eduID (federativní autentizační služba) byly prostřednictvím této služby připojeny produkty vydavatelství Elsevier (*ScienceDirect*, *Scopus*), vydavatelství Wiley-Blackwell, databáze *EBSCOhost*, databáze *Web of Knowledge*, elektronická knihovna *IEEE/IET* a kolekce e-knih *Ebrary*.

9.2 Statistické sledování využití EIZ

V následujících oddílech jsou uvedeny výsledky statistického sledování využití EIZ na ČVUT se stručným komentářem k jednotlivým zdrojům. Informační zdroje jsou zpřístupňovány dlouhodobě, takže v příslušných tabulkách je uvedeno víceleté srovnání jejich využití. Sledovány jsou porovnatelné údaje: *Počet přístupů*, *Počet hledání* (tj. počet příkazů k vyhledávání) a *Počet zobrazených záznamů/plných textů*. V posledním ukazateli se jedná o souhrn zobrazených abstraktů, citací nebo plných textů, což je vysvětleno vždy u příslušného zdroje.

Výsledky statistického sledování využití trvale zakoupených elektronických knih a předplacených kolekcí elektronických knih jsou uvedeny samostatně v kap. 9.3.

9.2.1 Multioborové zdroje

ScienceDirect (Elsevier)

Digitální knihovna *ScienceDirect*, která zpřístupňuje kolekci produktů a služeb vydavatelství Elsevier, je zásadním a velmi využívaným informačním zdrojem na ČVUT. Sledovaná řada využití dokumentuje trvale rostoucí zájem uživatelů o přístup k e-verzím vědeckých časopisů (tab. 13). Od roku 2009 mají uživatelé přístup k celé kolekci časopisů *Freedom Collection*, která obsahuje dnes více než 2 500 titulů vědeckých časopisů. Vývoj ukazatele *Záznamy/plný text* v průběhu let ukazuje trvalý růst využití ze strany uživatelů ČVUT, určité výkyvy byly ovlivněny tím, že v roce 2004 byla jako bonus zpřístupněna celá kolekce časopisů, což ovlivnilo vyšší využití, a že v letech 2005 – 2008 pak byla dostupná vždy jen určitá část kolekce časopisů. V ukazateli jsou za rok 2012 zahrnuty zpřístupněné záznamy (citace, abstrakt) v počtu 22 183 a 103 941 zobrazených plných textů článků.

ScienceDirect	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
přístupy	14 756	15 999	15 627	15 059	21 412	20 313	23 149	29 235	34 557
hledání	25 121	46 430	47 742	37 608	40 563	45 838	48 870	46 885	46 528
záznamy/plný text	90 837	59 964	70 111	67 061	80 407	100 113	103 330	110 827	126 124

tab. 13

Wiley Online Library

Knihovna *Wiley Online Library* (dříve pod názvem *InterScience*) umožňuje přístup k plnotextovým verzím časopisů, knih a referenčních příruček vydavatelství Wiley-Blackwell. Pro ČVUT jako člena konsorcia je přístupná vybraná kolekce *STM*. Producent od roku 2010 poskytuje pouze údaje statistického ukazatele *Plný text*, tj. počet zobrazených (otevřených) plných textů článků ve formátu PDF.

V tab. 14 je uveden vývoj využívání zpřístupňovaných časopisů v daném ukazateli od roku 2004. Je třeba uvést, že do roku 2009 byly sledovány v ukazateli *Plný text* nejen plné texty článků, ale také bibliografické záznamy (abstrakty).

Wiley Online Library	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
záznamy/plný text	3 958	5 494	6 283	7 461	9 305	14 111	4 055	9 891	8 640

tab. 14

SpringerLink

Služba *SpringerLink* zpřístupňuje v plnotextové formě odborné časopisy nakladatelství Springer, včetně produkce nakladatelství Kluwer, se kterou se v roce 2009 sloučilo. Jedná se již o víc než 2 600 titulů, které tematicky pokrývají oblasti biologie, chemie, lékařství, počítačové vědy, fyziky, matematiky, práva a ekonomie.

Producent poskytuje pouze statistické údaje pro ukazatel *Plný text*. V tab. 15 je vývojová řada využití od roku 2004, která dokladuje rostoucí zájem o články digitální knihovny *SpringerLink* do roku 2011. V roce 2012 je evidován pokles, zda se jedná o jev náhodný nebo trvalý, ukáže příští rok.

SpringerLink	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
plný text	1 508	8 448	7 888	8 783	11 056	12 850	15 856	19 303	11 623

tab. 15

EBSCOhost

Přístup do databází firmy EBSCO, která je agregátorem předních světových databází, mají uživatelé ČVUT od roku 2004 (původně po názvem *eIFL Direct*). Původně byl považován z hlediska svého zaměření pouze za doplňující zdroj pro technické obory. Od roku 2008 byl obsah produktu *EBSCOhost* strukturován do dvou databází: *Academic Search Complete* – databáze vytvořená speciálně pro akademické prostředí, která tematicky pokrývá obory společenskovední a přírodovědní, ale také elektroinženýrství, stavební inženýrství, matematiku a fyziku; *Business Source Complete* – databáze tematicky zaměřená na ekonomii, finance, management, účetnictví a mezinárodní obchod. Postupně je *EBSCOhost* obohacován o další zdroje (např. *LISTA with Fulltext, Computers & Applied Sciences Complete, GreenFILE*). *EBSCOhost* nabízí české webové rozhraní se snadným a efektivním vyhledáváním, vzdálený přístup Shibboleth, možnost prohledávat e-knihy společně s databázemi atd. V tab. 16 je uvedeno dlouhodobé využití databází.

EBSCOhost	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
přístupy	1 716	1 990	1 393	1 705	18 167	43 360	61 206	78 689	68 453
hledání	5 216	8 639	6 421	7 979	24 686	33 343	59 419	75 714	126 358
záznamy/plný text	6 088	6 248	6 248	2 836	51 343	75 244	193 451	246 519	114 199

tab. 16

9.2.2 Citační databáze a rejstříky

Web of Knowledge – Web of Science (WoS), Journal Citation Reports (JCR)

Citační databáze *Web of Science (WoS)* je ve vysokoškolském prostředí nezbytná. *WoS* je jedním ze dvou oficiálních zdrojů pro hodnocení výsledků VaV, důležitých pro technické obory. Na vývoji jeho využívání (tab. 17, 18) je zřejmý celkový stabilní zájem, který souvisí právě s hodnocením výsledků vědy a s tím, že autoři publikací mají zájem o sledování a porovnávání svých výsledků/citačních ohlasů a tudíž *WoS* a *JCR* využívají.

WoS	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
přístupy	3 494	5 860	6 444	6 756	9 134	15 700	22 006	25 560	26 700
hledání	16 839	48 049	28 156	37 432	59 940	83 767	97 949	118 300	129 836
záznamy	0	27 669	27 086	53 961	83 135	96 871	103 104	142 330	127 653

tab. 17

JCR	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
přístupy	744	1 247	1 375	1 728	2 217	3 233	4 516	5 190	5 175
hledání	578	3 158	2 491	2 233	2 686	3 563	4 712	7 979	5 084
záznamy	0*	458*	2 921	3 562	4 728	5 970	9 919	10 784	10 619

*údaj je sledován až od června 2005

tab. 18

Scopus

Citační databáze *Scopus* je druhým oficiálním zdrojem pro hodnocení výsledků VaV. Je určena zejména pro srovnávání vědecké práce v rámci evropského prostoru. *Scopus* poskytuje ke všem zpracovaným článkům také možnost přímo sledovat všechny jejich dosavadní citační odkazy. Databáze nepracuje s bibliometrickým indikátorem Impact Factor, ale jako nástroj pro hodnocení citovaných autorů používá Hirsch-index a metriky SJR. Databáze je využívána také jako klasický informační zdroj. Využití databáze za léta 2009 až 2012 je dokumentováno v tab. 19 a ukazuje meziroční růst ve sledovaných ukazatelích.

Scopus	2009	2010	2011	2012
přístupy	2 976	5 816	10 646	13 751
hledání	10 472	19 854	28 237	34 926
záznamy (citace/abstrakt)	4 220	8 641	15 314	18 722
plné texty	2 761	6 616*	14 321*	12 242*

* vč. externích odkazů na plné texty

tab. 19

9.2.3 Oborové informační zdroje

Elektronická knihovna IEEE/IET

Výsledky využívání této elektronické knihovny (tab. 20) dokládají zásadní a zároveň stabilní zájem uživatelů o tento zdroj v prostředí ČVUT. Nejen ze statistického využití, ale i na základě ohlasů a uplatňovaných výsledků nelze pochybovat o tom, že *Elektronická knihovna IEEE/IET* patří mezi nejvýznamnější zdroje pro inženýrské obory.

IEEE/IET	hledání	plné texty celkem	z toho		
			články	konferenční příspěvky	normy
2009	21 047	32 190	12 894	19 124	172
2010	42 722	47 471	19 260	27 973	238
2011	54 456	54 718	21 943	32 388	387
2012	85 998	54 485	23 426	34 796	263

tab. 20

Statistické údaje za rok 2009 byly z části dopočítány kvalifikovaným odhadem, protože přístup byl zahájen až v dubnu, ale využití v roce 2010 bylo sledováno podle skutečnosti a projevil se výrazný nárůst ve všech ukazatelích. Tento zřetelný růst pokračoval i v roce 2011. V roce 2012 byl výrazný nárůst u ukazateli *Hledání*, což znamená, že uživatelům stačilo prohlédnout výsledky na úrovni abstraktů.

Význam *Elektronické knihovny IEEE/IET* nespočívá pouze ve vlastním poskytnutí informačního zájmu, ale ve vyhodnocení přínosů, kterými jsou uplatněné vědecké výsledky. V tab. 21 je uveden přehled počtu publikací v *Elektronické knihovně IEEE/IET* za období 2007-2012, který ukazuje růst úspěšnosti autorů ČVUT v uplatňování jejich výsledků v prestižních časopisech a konferenčních sbornících.

IEEE/IET	2007	2008	2009	2010	2011	2012
články v časopisech	14	14	20	30	33	33
konferenční příspěvky	149	173	170	204	245	232
Celkem publikace ČVUT	163	187	190	234	278	265

tab. 21

The ACM Digital Library

Digitální knihovna ACM obsahuje plné texty časopisů a sborníků americké počítačové společnosti ACM (The Association for Computing Machinery). Kolekce obsahuje články z 54 časopisů a přes 820 konferenčních sborníků, publikací, noviněk atd. V tab. 22 jsou uvedeny výsledky dostupných ukazatelů od roku 2009. Statistické údaje o využití v roce 2012 ukazují sice pokles v ukazatelích *Přístupy*, *Plné texty*, ale stabilní je ukazatel *Hledání* (počet zadaných vyhledávacích dotazů), který svým způsobem vypovídá o cílové skupině uživatelů tohoto zdroje.

ACM DL	2009	2010	2011	2012
přístupy	12 953	14 089	9 248	4 075
hledání	4 598	5 837	4 652	4 835
záznamy/plný text	16 663	20 674	15 831	9 710

tab. 22

V tab. 23 je uveden přehled počtu publikací autorů ČVUT v *Digitální knihovně ACM* (resp. v širší kolekci *The ACM Guide to Computing Literature*) za období 2007-2012, který také ukazuje úspěšnost ČVUT v uplatňování výsledků v časopisech a konferenčních sbornících.

ACM DL	2007	2008	2009	2010	2011	2012
články v časopisech	1	3	3	1	1	2
konferenční příspěvky	28	22	33	25	26	29
Celkem publikace ČVUT	29	25	36	26	27	31

tab. 23

9.3 Elektronické knihy

Fond elektronických knih je na ČVUT budován od konce roku 2008, kdy vydavatelství Elsevier a vydavatelství Wiley povolily trvalý nákup jednotlivých knižních titulů, ke kterým mají uživatelé časově neomezený přístup. V prostředí ČVUT se okamžitě projevil jednoznačný přínos elektronických knih, a to možnost jejich sdílení, tj. mnohonásobné využití.

V roce 2012 byly knihovní fondy na základě konkrétních požadavků akademických pracovníků doplněny o 7 titulů elektronických knih z vydavatelství Elsevier. Celkový objem trvale nakoupených e-knih činil 835 titulů. Jejich využití je statisticky sledováno v ukazateli *Stažené články/kapitoly*. Konkrétní výsledky v jednotlivých letech jsou uvedeny v tab. 24.

	2008	2009	2010	2011	2012
ScienceDirect/e-books	4 707	3 935	3 121	1 881	1 596
Wiley books/reference works	7 811	4 959	4 055	8 731	2 890

tab. 24

Statistické využití elektronických knih vydavatele Elsevier, ke kterým má ČVUT přístup (trvale zakoupené) v digitální knihovně *ScienceDirect*, ukazuje klesající zájem o tuto kolekci. Příčinou může být určitá nasycenost uživatelů, vzhledem k tomu, že elektronické knihy byly nakupovány již od roku 2008, takže zájemci si je již většinou „přečetli“. Podobný je vývoj využití trvale zakoupených elektronických knih a referenčních příruček přístupných ve *Wiley Online Library*. V případě, že i v dalších letech bude sledována stagnace či pokles ve využívání, pak je pravděpodobné, že se i z e-knih stanou „knihy na regále“, tj. informační prameny, které knihovna v rámci svého profilu uchovává/zpřístupňuje a může očekávat chování uživatelů podobné jako u knih tištěných.

Jiným typem elektronických knih nebo příruček jsou kolekce *Lecture Notes in Mathematics* a kolekce *Lecture Notes in Computer Science, Springer eBook Collection in Computer Science*. Přístup k nim je zajištěn službou *SpringerLink* v rámci konsorciální licence. Celkové využití těchto kolekcí v letech 2008-2012 je uvedeno v tab. 25. Kolekce jsou průběžně aktualizovány, rozsahem jsou objemnější, proto i jejich využití je vyšší. I tak využití těchto zdrojů kolísá.

	2008	2009	2010	2011	2012
Springer Link/e-books (LNCS + LNM + bonusy)	11 056	14 475	17 497	16 008	9 872

tab. 25

V roce 2012 měli uživatelé ČVUT licenční přístup ke kolekci elektronických knih *Ebrary Academic Complete*, která obsahuje více než 52 tis. titulů z oblasti byznysu, IT, fyziky, inženýrství a technologie, medicíny aj. Celkem bylo staženo/přečteno 62 118 plných textů (kapitol).

V roce 2012 pokračoval roční přístup ke kolekci elektronických knih *Knovel*, a to k modulům: *Civil Engineering & Construction Materials, Electrical & Power Engineering, Mechanics & Mechanical Engineering, Transportation Engineering*. Bylo evidováno 1 747 přístupů a 560 titulů knih, které byly čteny. Údaje o počtu stažených textů/stránek/kapitol producent nedodal.

10. Podpora studia

Podpora studia představuje především systém informačního vzdělávání zaměřený na zvyšování informační gramotnosti studentů – jejich schopnosti vyhledávat informace, hodnotit jejich relevanci a kvalitu, a pracovat s nimi se znalostí a osvojením si základních etických i právních principů, které je nutno dodržovat v akademickém prostředí i v budoucí profesi.

Plány vzdělávacích akcí vycházejí z potřeb studentů. Pracovníci ÚK (oddělení podpory studia) při jejich pořádání spolupracují s managementem fakult i s jednotlivými pedagogy. Zpětnou vazbu získávají z ankety pro účastníky kurzů a seminářů, ze sledování informačního chování studentů, z dotazů na knihovnu a z témat požadovaných pro konzultace. K získání celkového přehledu patří i sledování změn ve studijních oborech na ČVUT, dlouhodobých záměrů ČVUT a MŠMT a trendů v informační gramotnosti ve světě.

Vzdělávací akce se zaměřují především na práci s elektronickými databázemi nakupovanými pro ČVUT, na volně dostupné zdroje pro studium, vědu a výzkum a na využívání speciálních databází norem a patentů. Důležitými tématy pro akademické prostředí jsou právní aspekty využívání i tvorby informací a ochrana intelektuálního vlastnictví (zejména otázky autorských práv a patentů), a dále psaní odborných textů, citování a používání citačních manažerů. Vzdělávací akce se vždy zaměřují oborově - výběr elektronických zdrojů, citované zdroje, studijní materiály, příklady, ukázky i úkoly. Obsah i forma se řídí i cílovou skupinou, které jsou určeny. Zvláštní pozornost se věnuje studentům pracujícím na závěrečných pracích a doktorandům, kteří začali vědecky pracovat a připravují své disertace. Nabídka vzdělávacích akcí pro jednotlivá témata a objednávací formulář jsou vystaveny na webových stránkách <http://knihovna.cvut.cz/studium/vzdelavaci-akce/seminare-a-skoleni-na-miru/>.

V roce 2012 byly vzdělávací akce zaměřeny na:

- prezentace služeb ÚK a nových EIZ a nástrojů pro práci s informacemi
- prezentace zdrojů a informací k hodnocení výsledků vědy a výzkumu
- přednášky a školení na objednávku pedagogů mimo učební rozvrhy
- přednášky a školení jako účast ve výuce odborných předmětů na pozvání pedagogů
- přednášky a semináře pro akademickou obec ČVUT
- kurzy pro doktorandy s osvědčením o absolvování
- výuka povinně volitelného předmětu pro 3. ročníky bakalářského studia oborů na MÚVS
- exkurze do prostor ÚK v budově NTK a práce s online katalogem pro české i zahraniční studenty 1. ročníků.

Přednášky, školení a semináře pro akademickou obec ČVUT byly pořádány k aktuálním tématům společným pro všechny fakulty, pro pedagogy a studenty. Jednalo se o tyto semináře: *Kde hledat odborné informace aneb v Google není vše*, semináře k citační databázi *Web of Science pro ČVUT* (využívání databáze a výběr publikací do *WoS* a nástroje databáze) a dále semináře *Elektronická knihovna IEEE Xplore a E-čtečky, e-knihy, e-vydavatelství ve vysokoškolském prostředí*. **Účast ve výuce odborných předmětů** se za dobu existence ÚK se rozšířila skoro na všechny fakulty, v roce 2012 byly pracovnice oddělení podpory studia opakovaně zvány na FEL, FS a MÚVS (celkem 16 aktivit). Povinně volitelný předmět na MÚVS založily pracovnice ÚK a převzaly výuku nově akreditovaného povinně volitelného předmětu pro dva ekonomicky zaměřené obory *Personální management v průmyslových podnicích* a *Řízení a ekonomika průmyslového podniku* v zimním semestru 2012/2013. Předmět *Vyhledávání v databázích a práce s informacemi* byl zakončen klasifikovaným zápočtem a absolvovalo ho 172 studentů 3. ročníku bakalářského studia. **Workshopy *Jak citovat*** se pořádají od roku 2011 na fakultách FSv, FS, FEL, FD, FBMI. Jsou prakticky zaměřené a studenti aktivně spolupracují. Cenné jsou dotazy z jejich strany, a to jak pro studenty, kteří se dovědí i ty nejmenší podrobnosti, tak pro vyučující, jako zpětná vazba. Informace, přihlašovací formuláře i studijní materiály, návody a příklady jsou k dispozici na webových stránkách <http://knihovna.cvut.cz/studium/workshop-jak-citovat/>. Podle ohlasů studentů se řídí metody vedení workshopů a termíny konání. V roce 2012 proběhlo 11 workshopů (24 výukových hodin) a zúčastnilo se jich 104 studentů, především z magisterského studia. Složení účastníků je zobrazeno na grafu 6.

graf 6

V roce 2012 pokračovaly **kurzy pro doktorandy** *Informace pro vědu a výzkum*. V letním semestru proběhly kurzy na FSv, FS, FA, FBMI a na FD (i pro FJFI) a v zimním semestru další kurz na FSv. Kurzy trvají 10 týdnů a jejich cílem je poskytnout doktorandům podporu při jejich vědecké práci. Informace jsou na: <http://knihovna.cvut.cz/studium/vyuka-a-vzdelavaci-akce/kurz-pro-doktorandy/>. Pro zveřejňování studijních materiálů, zadání úkolů, vkládání vypracovaných úkolů a hodnocení úkolů se využívá prostředí LMS Moodle, z něhož lze získat přehledné statistiky úrovně odevzdaných úkolů. Tato zpětná vazba, spolu s anketou hodnocení kurzu studenty, umožňuje upravovat kurz podle potřeb účastníků. Celkový počet hodin výuky byl 120 hodin a všech kurzů se zúčastnilo 75 studentů.

Po dobré zkušenosti z minulého roku byly znovu uspořádány dva webináře k práci s databází *Knovel*, opět ve spolupráci s dodavatelem elektronických zdrojů AiP. *Knovel* obsahuje inženýrské referenční příručky a umožňuje numerické vyhledávání dat a jejich použití pro vlastní práci (rovnice, grafy, vizualizace). Školení probíhá v prostředí WebEx a umožňuje účastníkům i lektorovi propojení na dálku, tedy pracovat a komunikovat mezi sebou ze svých vlastních kanceláří, dotazovat se a řídit práci podle tempa účastníků.

Od roku 2010 jsou knihovnou vypisovány **exkurze** – na určité termíny na začátku akademického roku nebo kdykoliv na základě objednávky fakult – pro začínající studenty i pro zahraniční hosty. V roce 2012 se poprvé uspořádaly exkurze i pro zahraniční studenty ve spolupráci s fakultami a International Student Club. Kromě provedení po budově NTK a prostorách ÚK v budově se exkurze zaměřuje také na strukturu ÚK, využívání konta v online katalogu a způsoby objednávání literatury. Nejvíce účastníků exkurzí je z MÚVS a z FSv.

V tab. 26 je uvedena statistika vzdělávacích akcí, které proběhly v roce 2012.

Typ akce	počet akcí	počet hodin	počet účastníků
přednášky	2	4	19
školení	1	2	15
semináře	5	16	161
kurzy pro doktorandy	6	110	68
workshopy	11	28	104
webináře	2	2	19
účast ve výuce odborných předmětů	16	31	346
výuka na MÚVS (povinně volitelný předmět)	2	52	179
Celkem vzdělávací akce a výuka	45	255	918
exkurze pro studenty 1. ročníků	34	34	291
Celkem s exkurzemi	77	289	1 209

tab. 26

Na podporu výuky byla vyvinuta nová služba *Doporučená literatura online*. V rámci nového systému učitel za pomoci knihovny definuje doporučenou literaturu ke svému kurzu a zároveň se nastaví podmínky k zobrazování nejnovějších publikovaných informací z dostupných informačních zdrojů na ČVUT. Učitel získává webový prostor, kde jednoduše spravuje doporučenou literaturu ke svému kurzu. Zároveň jsou učitel i studenti informováni o nových publikacích pro daný obor. Na konci roku 2012 začal probíhat pilotní provoz na katedře elektrotechnologie FEL.

11. Podpora vědy a výzkumu

Pokračující strategickou činností ÚK byla v roce 2012 oblast informační podpory vědy a výzkumu. ÚK získala svoji roli v procesu hodnocení výsledků vědy, výzkumu a inovací (VaVal), a to jednak v oblasti zajišťování přístupu ke stěžejním informačním zdrojům, jednak v procesu sledování, vyhodnocování a zveřejňování statistických dat, citačních a srovnávacích analýz. Mezi důležité parametry, které knihovna sleduje, patří oborové pokrytí v jednotlivých zdrojích a zastoupení autorů – akademických pracovníků ČVUT, hodnocení jednotlivých autorů (Hirsch-index) a hodnocení časopisů, ve kterých autoři z ČVUT publikují (Impact Factor, SJR).

Pracovnice ÚK průběžně sledovaly oblast hodnocení VaVal v ČR i ve světě (účast na odborných setkáních, např. k přípravě mezinárodních žebříčků QS World University Rankings) a na základě žádostí uživatelů z ČVUT připravovaly výstupy z citačních rejstříků *WoS* a *Scopus*. Problematika otevřeného přístupu byla propagována v rámci výuky a seminářů (kurz pro doktorandy, seminář *Kde hledat odborné informace aneb v Google není vše*), pomocí webových stránek (vytvoření a aktualizace přehledu Open Access časopisů a dalších zdrojů pro ČVUT) i zapojením do českých i mezinárodních aktivit. Na základě navštívených seminářů byla na webové stránce publikována doporučení vydavatelů (Wiley-Blackwell, Elsevier) jak efektivně psát odborné texty <http://www.knihovna.cvut.cz/veda/>.

Knihovna zpracovává informace nebo poskytuje konzultace k parametrům, které se týkají publikací. Průběžně byly nabízeny vědeckým pracovníkům ČVUT informace a konzultace, které se týkaly publikační strategie a získávání co nejvyššího hodnocení jejich publikací. V rámci této činnosti zprostředkovala knihovna žádosti o zařazení časopisů a konferenčních sborníků vydávaných ČVUT do databází *Web of Science*. S hodnocením VaVal také úzce souvisí práce s citačními rejstříky (*WoS* a *Scopus*) a *Journal Citation Reports*.

ÚK se zabývala také metodikou mezinárodního hodnocení univerzit, zejména QS World University Rankings, snažila se o implementaci a poskytování takových nástrojů a služeb, které by mohly postavení ČVUT v mezinárodních žebříčcích zvýšit. Dlouhodobě mezi ně patří unifikace názvu univerzity v databázi *WoS*, sjednocení záznamů ČVUT v databázi *Scopus*, ale zejména vzdělávání autorů ohledně dodržování formálních požadavků na identifikační údaje v jejich publikacích tak, aby byly v těchto bázích snadno identifikovány pod svou mateřskou institucí.

ÚK se zapojuje do aktivit podporujících **Open Access (OA)** – otevřený přístup, v českém prostředí. OA usiluje o zajištění volného neomezeného online přístupu k publikovaným recenzovaným výsledkům VaV. Již od roku 2010 se ÚK zapojuje do mezinárodní propagační akce *Open Access Week* a spolupracuje s dalšími institucemi v rámci *Iniciativy AKVŠ ČR pro podporu otevřeného přístupu*¹. Budováním *Digitální knihovny ČVUT* podporuje ÚK zejména zelenou cestu OA a propaguje možnost autoarchivace plných textů publikační činnosti v institucionálním repozitáři. Pro podporu zlaté cesty OA knihovna průběžně aktualizuje podrobné seznamy OA časopisů pro jednotlivé obory pěstované na ČVUT umístěné na webových stránkách ÚK ČVUT v sekci *Podpora VaV/Open Access*.

Do oblasti podpory vědy spadá také administrace a propagace elektronických informačních zdrojů, pořádání školení a seminářů pro práci s nimi, sledování a vyhodnocování statistik využitosti a v neposlední řadě vytváření a zpřístupňování informačních a propagačních materiálů.

Informace o všech uvedených aktivitách ÚK byly zveřejněny na webových stránkách v sekci *Podpora vědy* a ke všem aktivitám jsou průběžně nabízeny semináře a individuální konzultace.

¹ <http://www.akvs.cz/komise/open-access.html>

12. Budování institucionálního repozitáře

ÚK ve spolupráci s VIC pokračovala v budování institucionálního repozitáře s názvem *Digitální knihovna ČVUT*², a to s podporou samostatného dílčího úkolu v rámci *Institucionálního rozvojového plánu ČVUT (IRP)* v roce 2012. Repozitář je postaven na open source softwaru DSpace a je koncipován jako celouniverzitní platforma pro ukládání, uchování, sdílení a prezentaci dokumentů v elektronické podobě, a to zejména vysokoškolských závěrečných prací a publikačních výstupů ČVUT.

Repozitář je postupně naplňován novými metadatovými záznamy o závěrečných pracích (bakalářské, diplomové a disertační práce), které jsou automaticky importovány z komponenty Informačního systému ČVUT KOS, ukládány do struktury repozitáře a poté jsou veřejně dostupné. Metadata disertačních prací z FEL jsou připojena k teším disertačním pracím, které do repozitáře vkládá ÚK. Průběžně probíhá také ruční vkládání metadat a plných textů publikační činnosti pracovníků ČVUT. Záznamy v repozitáři jsou opatřeny jednoznačným identifikátorem Handle a jsou indexovány v rámci vyhledávacích služeb (např. Google). Do repozitáře byly také implementovány statistiky pro sledování počtu zobrazení záznamů a stažení plných textů. Příklad záznamu v repozitáři je uveden na obr. 3.

The screenshot shows the DSpace interface for a thesis record. At the top, there is a header for 'České vysoké učení technické v Praze Digitální knihovna ČVUT' with a 'Přihlásit se' link. Below the header is a breadcrumb trail: 'Domovská stránka DSpace → České vysoké učení technické v Praze → Fakulta architektury → kabinet modelového projektování → Diplomové práce - 15116 → Zobrazit záznam'. The main content area displays the title 'AREÁL ČINŽOVNÍCH DOMŮ POD VYŠEHRadem', the author 'Šauer Filip', and the type 'Diplomová práce'. It lists the supervisor 'Cikán Miroslav', the subject 'Architektura', and the program 'Architektura a urbanismus'. The record is dated '2011-06-07'. A copyright notice is provided, along with a URL and the date '2011-11-16'. On the right side, there are three panels: 'Prohledat DSpace' with a search box and buttons for 'Vykonat' and 'Prohledat DSpace'; 'Procházet' with a list of navigation options like 'Komunity a kolekce', 'Dle data publikování', 'Autoři', 'Názvy', 'Předměty', and 'Tato kolekce'; and 'Můj účet' with options for 'Moje experty' and 'Přihlásit se'.

obr. 3

Ve spolupráci s VIC došlo ke zprovoznění protokolu OAI-PMH pro harvestování (sklizení) jinými registry. Záznamy *Digitální knihovny ČVUT* jsou sklizeny *Národním úložištěm šedé literatury (NUŠL)*³ a jsou dostupné přes jeho centrální vyhledávání. Ke konci roku 2012 proběhla registrace repozitáře ČVUT do mezinárodních systémů *BASE (Bielefeld Academic Search Engine)*⁴, *OpenDOAR (Directory of Open Access Repositories)*⁵ a *ROAR (Registry of Open Access Repositories)*⁶. Zapojení do mezinárodní infrastruktury repozitářů dává příležitost pro lepší prezentaci publikačních výstupů uložených v repozitáři ČVUT a zvyšuje možnost jejich dalšího využití domácí i zahraniční odbornou veřejností.

V rámci IRP ČVUT pro rok 2013 knihovna připravila dílčí projekt *Institucionální repozitář ČVUT*, který získal podporu a financování. *Digitální knihovna ČVUT* je budována jako celouniverzitní platforma v souladu s principy otevřenosti univerzity vůči českému i mezinárodnímu prostředí, zvýšení transparentnosti výukové a vědecké činnosti a sdílení znalostí a výsledků odborných aktivit v rámci i vně univerzity.

² <https://dspace.cvut.cz/>

³ <http://www.nusl.cz/>

⁴ <http://www.base-search.net/>

⁵ <http://www.opendoar.org/>

⁶ <http://roar.eprints.org/>

13. Informační infrastruktura

13.1 Technické a technologické vybavení ÚK

ÚK je systémově integrovaná do informační infrastruktury univerzitního prostředí, což je důležité zejména pro centrální pracoviště v budově NTK, která stojí mimo univerzitní síť. Podpora všech činností ÚK je založena na úzkém propojení s Informačním systémem ČVUT. Vzhledem k zásadním technickým a technologickým potřebám provozu ÚK byla podpora všech oblastí IT, včetně hardwarové, smluvně dohodnuta s VIC ČVUT a byla financována z prostředků ÚK.

Technické vybavení ÚK sice bylo zásadně obnoveno v roce 2009 na všech pracovištích, ale postupem času je třeba v rámci průběžné inovace některá zařízení měnit. V roce 2012 bylo zakoupeno 5 počítačů pro centrální pracoviště. Z prostředků projektu FRVŠ bylo v roce 2012 pořízeno 6 čteček elektronických knih a 6 tabletů. Knihovna zavedla v roce 2012 službu půjčování čteček elektronických knih, po stažení odborného textu do čtečky není nutný přístup k internetu a rozšiřuje se přístup k dokumentům mimo prostory knihovny či školy.

Všechny pracovní stanice byly jednotně spravovány a aktualizovány po stránce **softwarového vybavení**.

Technologie RFID byla v roce 2010 implementována pro bezbariérové zpřístupnění fondu, který je umístěn ve studovně ÚK v budově NTK. Pro výpůjčku a vracení dokumentů v této studovně bylo využíváno samoobslužné zařízení – selfcheck. V roce 2012 bylo samoobslužně uskutečněno 1 587 výpůjček, 890 vrácení a 6 prolongací. Využilo jej celkem 1 544 uživatelů. Pro účely každoroční revize fondu na regálech v roce 2012 se osvědčil digitální asistent (ruční terminál s RFID čtecím zařízením).

13.2 Knihovní systém Aleph

Na začátku roku 2012 byly v knihovním systému provedeny změny související se stěhováním MÚVS (včetně lokální knihovny) do Dejvic. Lokální knihovna byla zrušena a knihovní fond byl přestěhován a včleněn do fondu centrálního pracoviště v budově NTK. V knihovním systému byla také zrušena dílčí knihovna MÚVS a všechny údaje o knihovních jednotkách, výpůjčkách a užívatelích byly přeneseny do DKD (dílčí knihovna Dejvice). Přestěhovaný fond bylo nutné přesignovat podle jeho umístění – sklad, studovna. Následovaly úpravy šablon pro objednávky, nastavení přístupových práv, nastavení rozpočtu atd.

Kromě běžné údržby knihovního systému byly v roce 2012 prováděny úpravy, které byly vyvolány výměnou nebo vydáním nových průkazů. Výměny byly zahájeny před prázdninami a pokračovaly v průběhu druhé poloviny roku. Nové průkazy mají 17-ti místný čip a již nenesou čárový kód. Změny se promítly mimo jiné do vlastní aplikace statistik, a tím došlo k určitému zkrácení velikosti databáze uživatelů. Úpravy a nápravy byly dokončeny na začátku roku 2013.

Nově byla do systému zakomponována možnost půjčování elektronických čteček. Byla vytvořena logická báze čteček se zvláštním režimem výpůjček a upomínání. V ostatních knihovnách, kde používají systém Aleph, to neřeší tímto způsobem, nebylo tedy kde se poučit a bylo třeba najít vlastní cestu. Výsledkem je možnost získat prostřednictvím OPACu přehled čteček, které si uživatel může rezervovat a následně vypůjčit (obr. 4).

#	Autor	Název	Forma	Rok	Nakladatel	Jednotky	Umístění
Zobrazit 1		Čtečka elektronických knih : PocketBook Pro 912 grafit	čtečky elektronických knih	2012		Globální knihovní jednotky ÚK - knihovna Dejvice(1/ 1)	
Zobrazit 2		Čtečka elektronických knih : Ebook reader PocketBook PRS 802	čtečky elektronických knih	2012		Globální knihovní jednotky ÚK - knihovna Dejvice(2/ 2)	
Zobrazit 3		Čtečka elektronických knih : Ebook reader PocketBook PRS 803	čtečky elektronických knih	2012		Globální knihovní jednotky ÚK - knihovna Dejvice(1/ 1)	
Zobrazit 4		Čtečka elektronických knih : SONY PRS-800-CZ	čtečky elektronických knih	2012		Globální knihovní jednotky ÚK - knihovna Dejvice(1/ 1)	
Zobrazit 5		Čtečka elektronických knih : Amazon Kindle 3 WiFi	čtečky elektronických knih	2012		Globální knihovní jednotky ÚK - knihovna Dejvice(1/ 1)	
Zobrazit 6		Čtečka elektronických knih : Beilook Club 3	čtečky elektronických knih	2012		Globální knihovní jednotky ÚK - knihovna Dejvice(1/ 1)	
Zobrazit 7		Čtečka elektronických knih : Amazon Kindle Touch	čtečky elektronických knih	2012		Globální knihovní jednotky ÚK - knihovna Dejvice(1/ 1)	
Zobrazit 8		Čtečka elektronických knih : Archos 70t	čtečky elektronických knih	2012		Globální knihovní jednotky ÚK - knihovna Dejvice(1/ 1)	

obr. 4

Úpravami také prošlo vyhledávání v OPACu, které bylo rozděleno podle bází a nabízí uživateli jednodušší postup (obr. 5).

Bibliografické záznamy	☐ Autoritní záznamy	
	☐ Bibliografické záznamy (bez časopisů, bakalářských a dipl. prací)	☐ Časopisy
	☐ Vysokoškolské kvalifikační práce ČVUT	☐ Elektronické časopisy
		☐ Elektronické knihy

obr. 5

Pro bezhotovostní platby poplatků byla realizována integrace Informačního systému ČVUT v modulu FIS (Finanční informační systém) s Aleph. Bezhotovostní platbu lze provést jednak přes OPAC (např. upomínky), jednak u výpůjčního pultu za upomínky i jiné služby (nový PIN, kopie, poškozený čarový kód). Využití této služby je závislé na nabití studentské/zaměstnanecké karty v TZS a nelze ji kombinovat s již rozšířenou platbou do menzy. Touto skutečností je bezhotovostní platba poplatků v knihovně výrazně omezena.

Prováděna byla úprava jmenných i věcných autoritních záznamů v souvislosti se změnami autorit v *Souboru národních autorit*. Povinností spolupracujících knihoven, tedy i ÚK, bylo provedení změn ve své lokální kopii.

14. Prostory

Prostorová situace ÚK se proti loňsku nezměnila na **centrálním pracovišti**, které užívalo prostory v budově NTK, jednalo se o studovnu v 5. patře, skladové prostory v 1. podzemním podlaží a administrativní prostor ve 2. patře – v úhrnné ploše 1 131,66 m².

Podle nájemní smlouvy je ÚK oprávněna užívat určenou část výpůjčního pultu v 2. patře v hale služeb a u něj se nacházející úložné prostory v rozsahu 2 regálů. Prostorová situace centrálního pracoviště není zcela ideální, ale zatím je dostačující. Skladovací kapacity i objem regálů ve volném výběru ve studovně zatím dostačují, ale vzhledem k přesunu knihovního fondu z MÚVS mnoho volného prostoru nezbyvá. Počet studijních míst v prostoru studovny ÚK je dostačující, vzhledem k tomu že v budově NTK je široká nabídka dalších studijních a odpočinkových míst.

ÚK nemá vlastní zasedací místnost, z nájemní smlouvy má ÚK právo bezplatně využívat vzdělávací centrum nebo zasedací místnost NTK pro porady a obdobné příležitosti, a to v rozsahu 15 pracovních dnů ročně. V roce 2012 se toto ujednání v plném rozsahu naplňovalo využitím učeben pro konání pracovních setkání s fakultami, na pořádání seminářů a knižních výstav. Pracovní porady se realizovaly v kancelářských prostorách ÚK.

Prostorová situace v **lokálních knihovnách** – zahrnuje veřejný prostor, tj. výpůjční oddělení, studovny a volně přístupný fond, dále kanceláře a sklady – se proti loňsku výrazně změnila na FJFI. Na žádost vedení fakulty ÚK vrátila fakultě prostory o rozloze 124 m², jednalo se jak o skladovací prostory, tak administrativní. V průběhu léta došlo ke stavebním úpravám, v jednom prostoru (atrium) je soustředěno více funkcí – výpůjční místo, sklad skript, volný výběr i administrativní prostor. Zrušena byla lokální knihovna MÚVS – úbytek 63 m².

Počet studijních míst, vykazovaných za celou ÚK, se snížil z loňských 190 na 165 míst. V lokální knihovně FJFI ubylo 22 studijních míst, ale studenti mohou využívat nově vybudovanou fakultní studovnu. Dalších 8 míst ubylo zrušením knihovny MÚVS. V lokální knihovně FBMI naopak 5 studijních míst přibylo.

ÚK	ÚK/NTK	FJFI	FD	FBMI	Celkem
plocha (m ²)	1 132	276	387	140	1 935
počet míst	55	12	76	22	165

tab. 27

15. Personální situace

Od roku 2009, kdy pracuje ÚK v nové struktuře, se kapacita pracovních úvazků snižuje (tab. 28). Vzhledem k množství úkolů a aktivit knihovny to rozhodně není záměr. V roce 2012 se do snížení 0,45 úvazku promítl odchod pracovnice z lokální knihovny MÚVS. Po zrušení této knihovny odešel její pracovník do lokální knihovny FJFI, kde bylo volné místo po odchodu jedné pracovnice. Díky dobré organizaci práce se knihovna se sníženou pracovní kapacitou vyrovnává, flexibilně pracuje i s částečnými úvazky. Systém „part-time job“ se osvědčil a je oboustranně výhodný, protože na jedné straně pracovník neztrácí nabyté znalosti a dovednosti, na druhé straně se neztrácí čas hledáním a zapracováním nových pracovníků.

ÚK	2009	2010	2011	2012
pracovníci	34	35	33	33
úvazky	31,0	29,85	28,95	28,5

tab. 28

Podle dosažené kvalifikace pracovalo k 31. 12. 2012 v ÚK 20 pracovníků s VŠ vzděláním (z toho 14 s knihovnickým) a 13 středoškoláků (z toho 9 absolventů knihovnické střední školy). Do zvýšení počtu pracovníků s VŠ vzděláním se proti loňsku promítlo ukončení vysokoškolského studia u dvou pracovníků. V tab. 29 jsou uvedeny konkrétní počty pracovníků a úvazků podle jednotlivých pracovišť ÚK. Vzhledem k malému počtu pracovníků v lokálních knihovnách bylo třeba v případech nemoci či dovolené zajistit provoz kapacitami centrálního pracoviště.

Zaměstnanci ÚK	ÚK/NTK	FJFI	FD	FBMI	Celkem
pracovníci	27	2	3	1	33
úvazky	23,7	2	2	0,8	28,5

tab. 29

Ekonomické činnosti (rozpočet, personalistika, finanční a mzdové účetnictví, evidence majetku apod.) zajišťovali pracovníci školy (nad rámec jejich pracovní činnosti) celkem v rozsahu 2 pracovních úvazků, některé činnosti se přenesly do pracovních náplní knihovníků. Pro **technickou a technologickou podporu** činnosti ÚK nebyla vytvořena samostatná pracovní místa, potřebné aktivity jsou dlouhodobě zajišťovány smluvně s VIC.

Pracovníci ÚK se účastnili řady **odborných a vzdělávacích akcí**, které byly zaměřeny na rozšiřování jejich odborných znalostí a seznamování se s novinkami ve všech oblastech knihovnické a informační praxe. Celkem bylo navštíveno 24 tuzemských akcí (konferencí, seminářů, webinářů a symposií), z toho na pěti akcích byly ze strany ÚK předneseny příspěvky. Pracovnice ÚK v roce 2012 úspěšně reprezentovaly ČVUT na mezinárodních konferencích. Na konferenci QQML 2012 v Limericku byly přijaty dokonce dva příspěvky. Třetí úspěšný příspěvek byl prezentován na konferenci LIBER 2012 v Tartu. ÚK sama organizovala/pořádala 5 seminářů a 2 webináře pro uživatele a knihovníky. Přínosem byla také exkurze do knihoven v Německu (Bádensko-Württembersko), které se zúčastnily 3 pracovnice. V rámci interního školení pak seznámily se svými zkušenostmi ostatní pracovníky knihovny.

Pokračoval kurz odborné angličtiny pro knihovníky, který vedla Mgr. Lenka Němečková. V roce 2012 se uskutečnilo celkem 13 lekcí.

16. Mezinárodní a národní spolupráce

16.1 Členství v odborných orgánech a organizacích

Asociace knihoven vysokých škol ČR, z. s.p.o (AKVŠ)⁷

ČVUT patří od roku 2002 k zakládajícím členům sdružení a aktivně se podílí na jeho činnosti. V roce 2012 pracovala PhDr. Machytková ve funkci jednatelky výkonného výboru s pověřením spolupráce s Radou vysokých škol. Práce *Odborné komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost* se účastnily Mgr. Cívínová, PhDr. Tichá a Mgr. Trtíková. V neformální skupině DSPACE.CZ a v rámci *Iniciativy pro podporu otevřeného přístupu* pracovaly PhDr. Kovářiková, Mgr. Němečková a Mgr. Pilecká. V rámci odborných akcí asociace připravili pracovníci ÚK seminář *E-čtečky, e-knihy, e-vydavatelství ve vysokoškolském prostředí* (Praha, ČVUT, 31. 10. 2012), který byl věnován zejména roli vysokoškolské knihovny v procesu zpřístupnění a půjčování e-knih a přínosu zavedení nových služeb. AKVŠ se zabývala i v roce 2012 problematikou dostupnosti a financování elektronických informačních zdrojů. Dále se přihlásila k podpoře otevřeného přístupu k publikovaným výsledkům výzkumu a vývoje, a to podpisem Berlínské deklarace. U příležitosti 10. výročí založení AKVŠ proběhla slavnostní konference *Bibliotheca Academica 2012* ve dnech 26. a 27. 9. 2012 na Univerzitě Pardubice. Hlavní téma konference bylo *Univerzitní knihovna – vize pro 2020*. Podrobné informace o aktivitách AKVŠ jsou na webových stránkách asociace.

International Association of Technological University Libraries (IATUL)⁸

ČVUT je řádným členem asociace IATUL od roku 2001. IATUL je mezinárodní asociace založená v roce 1965, která působí zároveň jako podsekcce největšího knihovnického sdružení The International Federation of Library Associations (IFLA). IATUL pravidelně organizuje výroční konferenci v různých částech světa. V roce 2012 se 33. konference sdružení IATUL konala v Singapuru, bez účasti zástupce ČVUT. Hlavním tématem byla *Strategie knihoven pro novou generaci uživatelů*.

LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche)⁹

ÚK se stala v roce 2010 členem LIBER - Asociace evropských vědeckých knihoven. Asociace byla založena v roce 1971, od roku 2009 sídlí v holandském Haagu, a sdružuje více než 420 knihoven z více než 40 zemí. Hlavním cílem LIBER je reprezentovat zájmy evropských vědeckých knihoven, jejich univerzit a jejich vědců.

41. výroční konference LIBER (Tartu, Estonsko, 27. – 30. 6. 2012) se zúčastnila Mgr. Němečková s příspěvkem *The Open University: The University Library and the Shifting in the Scholarly Communication Paradigm*, ve kterém prezentovala výsledky práce ÚK.

16.2 Zahraniční hosté v ÚK

V roce 2012 navštívili ÚK v rámci programu Erasmus 3 pracovníci ze zahraničních univerzit. V květnu to byla slovenská kolegyně Ing. Silvia Stasselová (vedoucí Knihovny a informačního centra Stavební fakulty STU Bratislava), která se seznámila s celkovým provozem knihovny, s novými službami a zajímala se zejména o systém podpory vědy a studia. V září knihovnu navštívil pracovník Univerzitní knihovny Jose Fernandez Tabera (Univerzidad de Málaga, Španělsko). Kromě seznámení se s provozem ÚK (centrální pracoviště a návštěva lokální knihovny Fakulty dopravní) se zajímal o digitalizaci poškozených dokumentů, pracovnice ÚK mu zprostředkovaly návštěvu na příslušných pracovištích Městské knihovny v Praze. V říjnu projevila zájem o prohlídku NTK a seznámení se s centrálním pracovištěm ÚK paní Alexandra Horváth z Maďarska (Corvinus University of Budapest). Zajímala se o systém informačního vzdělávání a akviziční procesy.

V rámci Summer Seminar 2012, který pořádal Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK, navštívilo ÚK jeho 12 účastníků. Byla pro ně připravena přednáška o systému knihovnictví v oblasti techniky a prohlídka budovy NTK.

⁷ <http://www.akvs.cz>

⁸ <http://www.iatul.org>

⁹ <http://www.libereurope.eu>

16.3 Zahraniční cesty

- International Conference QQML 2012 - Qualitative and Quantitative Methods in Libraries, Limerick, Irsko, 22. - 25. 5. 2012 (Věra Pilecká, Ludmila Tichá, Ilona Trtíková)
- LIBER 41st Annual Conference, Tartu, Estonsko, 27. - 30. 6. 2012 (Lenka Němečková)
- OR 2012 - The 7th International Conference on Open Repositories, University of Edinburgh, Velká Británie, 9. - 13. 7. 2012 (Helena Kovářiková, Věra Pilecká)
- Exkurze do knihoven v Německu (Bádensko-Württembersko), 4. - 6. 6. 2012 (Lenka Krejčová, Věra Kočová, Ludmila Kučerová)

17. Projekty (grantová a rozvojová činnost)

17.1 Realizované v roce 2012

- *Institucionální rozvojový plán (IRP) ČVUT 2012*, v jeho rámci projekt ÚK *Budování Digitální knihovny ČVUT - institucionálního repozitáře*, koordinátorka Marta Machytková; řešitelka Lenka Němečková.
- *Zavedení nových služeb pro podporu efektivního využívání elektronických informačních zdrojů na Českém vysokém učení technickém v Praze* – projekt FRVŠ, řešitelka Ilona Trtíková.
- *Harmonizace lokálního rejstříku autorit ČVUT se SNA - pokračování 2012* – projekt programu MK *Veřejné informační služby knihoven 9*, řešitelka Helena Kovářiková.
- *NOV@ 2012 – Knižní novinky v technických oborech: 4. prodejní výstava zahraničních knih pro studijní a vědní obory ČVUT* – projekt v rámci Fondu pro podporu celoškolských aktivit ČVUT, řešitelka Ludmila Tichá.

17.2 Podané na rok 2013

- *Institucionální rozvojový plán (IRP) ČVUT 2013*, v jeho rámci projekt ÚK *Institucionální repozitář ČVUT*, koordinátorka Marta Machytková; spoluřešitelky Lenka Němečková, Helena Kovářiková, Věra Pilecká.
- *Harmonizace lokálního rejstříku autorit ČVUT se SNA - pokračování 2013* – projekt programu MK *Veřejné informační služby knihoven 9*, řešitelka Helena Kovářiková.
- *Zpřístupnění klíčových informačních zdrojů a služeb pro VaV v technických a inženýrských oborech* – projekt v programu MŠMT LR *Informace – základ výzkumu*, řešitelka Barbora Ramajzlová; spoluřešitelky Marta Machytková, Lenka Němečková, Ilona Trtíková.
- *NOV@ 2013 - Knižní novinky v technických oborech: 5. prodejní výstava zahraničních knih pro studijní a vědní obory ČVUT* – projekt v rámci Fondu pro podporu celoškolských aktivit ČVUT, řešitelka Daniela Nová.
- *European Library and Academic Services Support Centre (ELASSC)* – v rámci evropského programu *TEMPUS IV*, ČVUT jako partnerská organizace, řešitelka Lenka Němečková; spoluřešitelky Věra Pilecká, Ilona Trtíková.

18. Publikační a přednášková činnost

Články v časopisech

1. FRYŠČÁKOVÁ, Soňa, Lenka NĚMEČKOVÁ, Šimon NEŠVERA a Věra PILECKÁ. Jak zvýšit hodnocení publikací? *Pražská technika*, 2012, č. 3, s. 22-23.
Dostupné též z: <<http://www.cvut.cz/cs/struktura/ctn/pt/pt2012>>.
2. NĚMEČKOVÁ, Lenka. Autoři, knihovny, věda, právo i etika v době internetu. *Ikaros* [online], 2012, roč. 16, č. 6. [vid. 8. 2. 2013]. URN-NBN: cz-ik7521. ISSN 1212-5075.
Dostupné z: <<http://ikaros.cz/node/7521>>.
3. TRTÍKOVÁ, Ilona. Vědecká komunikace a sdílení informací v rámci odborně zaměřených sociálních sítí. *ProInflow* [online], 2012, roč. 4, č. 1. [vid. 8. 2. 2013]. ISSN 1804-2406.
Dostupné z: <<http://pro.inflow.cz/vedecka-komunikace-sdileni-informaci-v-ramci-odborne-zame-renych-socialnich-siti>>.

Příspěvky na konferencích

1. NĚMEČKOVÁ, Lenka, Věra PILECKÁ a Helena KOVÁŘÍKOVÁ. Otevřená univerzita: role vysokoškolské knihovny ve změně paradigmatu vědecké komunikace. In: *INFORUM 2012: 18. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích, Praha 22. - 24. května 2012* [online]. Praha: Albertina icome Praha, 2012. [vid. 8. 2. 2013]. ISSN 1801-2213.
Dostupné z: <<http://www.inforum.cz/cs/sbornik>>.
2. NĚMEČKOVÁ, Lenka. Open University: University Library and the Shifting in Scholarly Communication Paradigm. In: *LIBER 41st Annual Conference, 27 - 30 June 2012, Tartu, Estonia* [online]. [vid. 8. 2. 2013].
Prezentace dostupná z: <http://www.utlib.ee/liber2012/index.php?id=prog_main [odkaz na prezentaci v VI.3]>.
3. PILECKÁ, Věra a Ludmila TICHÁ. Improving Information Literacy at the Czech Technical University in Prague: Support of Education and Rresearch. In: *QQML* [online], October 2012, s. 155-162. [vid. 2. 8. 2013]. ISSN 2241-1925.
Dostupné z: <http://www.qqml.net/papers/October_Issue/5QQML_Journal_2012_Pilecka_Ticha_2_55-162.pdf>.
4. TRTÍKOVÁ, Ilona a Lenka NĚMEČKOVÁ. Marketing Tools to Support University Library's Mission. In: *QQML* [online], October 2012, s. 205-212. [vid. 2. 8. 2013]. ISSN 2241-1925.
Dostupné z: <http://www.qqml.net/papers/October_Issue/10QQML_Journal_2012_Trtikova_Ne-meckova_2_205-212.pdf>.

Vyzvané přednášky na seminářích a konferencích

1. TICHÁ, Ludmila. Workshop *Dobrá a špatná praxe v knihovně ČVUT*. NAKLIV: Národní seminář informačního vzdělávání II, Kouty, 12. - 14. června 2012.
2. TRTÍKOVÁ, Ilona. *Půjčování čteček jako služba knihovny*. Seminář E-Knihy 4, Praha, NTK, 4. 12. 2012 [online]. [vid. 8. 2. 2013].
Prezentace dostupná z: <<http://www.techlib.cz/cs/2259-e-knihy-4-utery-4-12-2012>>.
3. TRTÍKOVÁ, Ilona. Zpráva z konference QQML 2012. In: *Bibliotheca Academica 2012, Univerzita Pardubice, 26. a 27. září 2012* [online]. [vid. 8. 2. 2013].
Prezentace dostupná z: <<http://www.akvs.cz/aktivity/ba-2012/program.html>> .
4. MACHYTKOVÁ, Marta. Činnost AKVŠ v roce 2012. In: *Bibliotheca Academica 2012, Univerzita Pardubice, 26. a 27. září 2012* [online]. [vid. 8. 2. 2013].
Prezentace dostupná z: <<http://www.akvs.cz/aktivity/ba-2012/program.html>>.
5. RAMAJZLOVÁ, Barbora. 10 let AKVŠ. In: *Bibliotheca Academica 2012, Univerzita Pardubice, 26. a 27. září 2012* [online]. [vid. 8. 2. 2013].
Prezentace dostupná z: <<http://www.akvs.cz/aktivity/ba-2012/program.html>>.

19. Přílohová část

19.1 Seznam zaměstnanců k 31. 12. 2012

Jméno	Tel. 22435....	E-mail	Zařazení
Machytková Marta	9801	marta.machytkova@uk.cvut.cz	ředitelka
Ramajzlová Barbora	8445	barbora.ramajzlova@uk.cvut.cz	zástupkyně ředitelky
Bořilová Stanislava	8455	stanislava.borilova@uk.cvut.cz	lokální knihovna FBMI
Civínová Zdenka	9982	zdenka.civinova@uk.cvut.cz	odd. podpory studia
Ečerová Lenka	9986	lenka.ecerova@uk.cvut.cz	odd. služeb
Fryščáková Soňa	9997	sona.fryscakova@uk.cvut.cz	odd. podpory studia
Hájková Ivana	8450	ivana.hajkova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Hanzlová Dana	9983	dana.hanzlova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Jílek Josef	9191	josef.jilek@uk.cvut.cz	lokální knihovna FD
Jílková Anna	9191	anna.jilkova@uk.cvut.cz	lokální knihovna FD
Kočová Věra	9994	vera.kocova@uk.cvut.cz	odd. služeb
Kováříková Helena	8451	helena.kovarikova@uk.cvut.cz	vedoucí odd. fondů
Krejčová Lenka	9984	lenka.krejцова@uk.cvut.cz	vedoucí odd. služeb
Kučerová Ludmila	9800	ludmila.kucerova@uk.cvut.cz	odd. služeb
Kutinová Marie	9984	marie.kutinova@uk.cvut.cz	odd. služeb
Libovická Helena	9985	helena.libovicka@uk.cvut.cz	odd. služeb
Morysková Michaela	9997	michaela.moryskova@uk.cvut.cz	odd. podpory studia
Mrkvička Vít	8340	vit.mrkvicka@uk.cvut.cz	lokální knihovna FJFI
Němečková Lenka	9938	lenka.nemeckova@uk.cvut.cz	odd. podpory studia
Nová Daniela	9987	daniela.nova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Pilecká Věra	5000	vera.pilecka@uk.cvut.cz	odd. podpory studia
Poláčková Ilona	9987	ilona.polackova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Sedláčková Jana	9800	jana.sedlackova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Stárková Hana	9986	hana.starkova@uk.cvut.cz	odd. služeb
Statečná Zuzana	9985	zuzana.statecna@uk.cvut.cz	odd. fondů
Šimáková Irena	9800	irena.simakova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Šinková Dana	8340	dana.sinkova@uk.cvut.cz	lokální knihovna FJFI
Šorejsová Tereza	8450	tereza.sorejsova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Šrůtová Leona	9191	leona.srutova@uk.cvut.cz	lokální knihovna FD
Tichá Ludmila	9982	ludmila.ticha@uk.cvut.cz	vedoucí odd. podpory studia
Trtíková Ilona	9938	ilona.trtikova@uk.cvut.cz	odd. podpory studia
Zaisová Miroslava	9983	miroslava.zaisova@uk.cvut.cz	odd. fondů
Žalská Marie	9994	marie.zalska@uk.cvut.cz	odd. fondů